Цана асобнага нумару 20 гр.

Навагодняя Праца

Аднаднёўка

Вільня, Субота 31-га сьнежня 1927 г.

У гэтым нумары 6 страніц.

За год.

На парозе новага года, перад тым, як уступіць у новы этап змаганьня за свае сацыяльнае і нацыянальнае вызваленьне, нялішне, а навет неабходна беларускім працоўным гушчам глянуць на той шлях, шлях страшных пагромаў, паражэньняў і перамог на той, камяністы шлях змаганьня, амочаны потам сьлязьмі і крывей, акуплены воляй і жыцьцём сваіх найлепшых барацьбітаў, на гэты шлях, які прайшлі ў мінаючым годзе працоўныя масы Заходняй Беларусі і ўсяе Польшчы.

З вялікімі надзеямі і трывогамі спаткалі беларускія працоўныя масы мінаючы год сьвядомыя сваіх мэт, зьлітыя, здысьцыплінаваныя ў магутную сваю арганізацыю—арганізаваны народ рыхтаваўся да барацьбы за свае правы і інтарэсы шляхам скарыстаньня ўсіх легальных магчымасьцяў, забясьпечаных на паперы законамі Польскай Рэспублікі. Маючы сваю магутную арганізацыю, процоўныя масы былі пэўны сваей перамогі на гэтым шляху. Аднак не прайшло і пару дзен і найгоршыя спадзевы, ахіпаўшыя трывогай беларускі народ, зьдзейсьніліся.

Арганізацыя, якую стварылі беларускія працоўныя масы для таго, каб, карыстаючыся шумна рэклямаванымі, канстытуцыйнымі свабодамі, прабіваць сабе дарогу да зьдзейсьненьня сваіх сацыяльных і палітычных ідэалаў да поўнага вызваленьня з пад ўлады капіталу, гэтая арганізацыя была разгромлена ў палове першага месяца.

Буржуазія спалохалася бою з арганізаваным народам на канстытуцыйным груньце. Яна ўдарыла з ўсей сілай з ўсей безаглядн асьцяй па павадырох гэтага руху.

Арышты павадыроў Грамады ня здолелі, аднак, разьбіць гэтай статысячнай арганізацыі беларускіх працоўных мас.

Пасьля арыштаў правадыроў Грамады, Грамада не разьляцелася, як стада баранаў, як гэтага спадзявалася польская буржуазія. Бурай пратэстаў і дэманстрацыяў адказалі толькі беларускія працоўныя масы ўсей Зах. Беларусі на гэты пагром. Навет пад градам куль пратэставалі Косаўскія сяляне супроць пагрому сваей арганізацыі.

Перад сілаю гэтых пратэстаў не ўстаялі навет заклятыя ворагі Грамады. Пад страхам палітычнай сьмерці, каб ўратаваць сябе ад яе, запратэставалі навет Рагулі, Ярэмічы, кс. Станкевічы. Тыя, якія ўсе свае сілы прыкладалі да таго, каб подлымі паклепамі і інсынуацыямі зьніштожыць гэтую легальную арганізацыю беларускіх працоўных мас, далейшае існаваньне якой пагражала поўнай ліквідацыяй палітычных крамак гэтых паноў.

Ня гледзячы на арышты паслоў, ня гледзячы на крывавыя лазьні белар. працоўных масаў ня толькі не пакідалі сваей арганізацыі, а наадварот цэлымі сотнямі і тысячамі ўступалі ў яе (гл. Наша Воля № 2, 6 сакавіка і інш.) і толькі абвешчаньне ў канцы сакавіка Грамады нелегальнай палажыла канец гэтаму змаганьню беларускіх працоўных мас за сваю легальную арганізацыю, за гэтае аружжа легальнай барацьбы за свае інтарэсы, імкненьні і ідэалы ў варункак буржуазнай дэмакратыі. У гэтым запраўды гэраічным масавым змаганьні беларускіх працоўных гушчаў мінулі першыя тры месяцы мінаючага году.

Нягледзячы на гэтае паражэньне, ў запраўды гэраічным змаганьні беларускія працоўныя масы ня кінулі аднак сваей барацьбы за лепшае заўтра. Гэтае паражэньне не зламала энэргіі працоўных мас.

Пазбаўленыя магчымасьцяў якой колечы *легальнай* палітычнай барацьбы, працоўныя масы скіравалі ўсю сваю энэргію, *ўвесь свой* вольны час на свае самаўзгадаваньне, на падняцьце сваей асьветы, на самаадукацыю. Сотні гурткоў Т-ва Бел. Школы, народных дамоў, чытален, бібліатэк пакрыла Заходнюю Беларусь, ня гледзячы на нябывалыя перашкоды і тэрор з боку адміністрацыі (адміністрацыйныя перашкоды, недаваньне дазволаў, адмовы ў легалізацыі, арышты, баданьні, надзор, мэльдункі, біцьце і беспадстаўныя штрафы і г. д.). З нябывалай настойлівасьцю, упорствам перамагаюць беларускія працоўныя масы гэтыя перашкоды і прымушае сваіх ворагаў да прызнаньня права „людзьмі звацца“.

Гэтае магутнае вялізарнае культурнае будаўніцтва працоўных мас знайшло свой выраз у тых сотнях і тысячах спэктакляў, якія ў працягу гэтага году з'арганізавалі самы працоўныя масы праз Гурткі Т-ва Бел. Школы.

Пазбаўленыя школ і асьветы ў сваёй роднай мове, працоўныя масы і тут знаходзяць сабе выхад, арганізуючы бібліятэкі і хаты чычальні, арганізуючы народныя дамы, чытаючы самі сабе і для сябе рэфэраты і ладзячы супольныя чытанкі.

Абуджанай народнай энэргіі ня стрымае ніякая сіла. Пад гэтым напорам беларускіх працоўных масаў ў працягу гэтага году ўрад быў змушаны нарэшце да ўступак у школьным пытаньні. Як вынік мнагалетняй упорнай настойлівай школьнай кампаніі, урад пад гэтым напорам мас адчыніў пару дзесяткаў беларускіх і двуязычных школ. Праўда, на паперы, бо ў большасьці з іх асталася ўсё пастараму з польскімі вучыцялямі і навет часам зусім без беларускіх кніг. Але прафанацыя беларускай школы не павінна аслабіць энэргіі мас у змаганьні за родную школу ў надыходзячым годзе. Толькі яшчэ больш упорнай настойлівай барацьбой за родную школу і супраць яе прафанацыі павінны адказаць і адкажуць у наступным годзе працоўныя масы. Тая настойлівасьць у змаганьні, якую яны выявілі ў працягу гэтага году дае ў гэтым заруку.

Робячы агляд пражытага, нельга абмінуць тую палітычную сьпеласьць беларускіх працоўных мас, якую яны паказалі ў працягу мінулага году. Сіла гэтай сьпеласьці і сьвядомасьці знайшла свой выраз перадусім у адносінах працоўных гушчаў да ўгадовых партыяў і груп пасьля ліквідацыі Грамады. Як паказаў гэты час, Сялянскі Саюз і Хадэцыя груба памыліліся ў сваіх разрахунках. Беларускія працоўныя гушчы, пазбаўленыя сваей легальнай партыі, ня гледзячы на ўсю іх дэмагогію, не пайшлі за імі. Спадчына па Грамадзе, на якую яны гэтак разьлічалі, прайшла міма іх.

Усе арганізацыі якімі былі гэткімі амаль і засталіся, ня гледзячы на прывілегію легальнасьці. Польская буджуазія, якая будавала свае пляны на тым, што, пазбавіўшы працоўныя масы іх легальнай арганізацыі, удасцца пацягнуць іх праз Сялянскі Саюз і Хадэцыю на шлях сацыяльнай угоды, памылілася ў сваіх разрахунках гэтак сама, калі ня болей. Ня менш бліскуча выявілася гэтая палітычная сьвядомасьць пад канец гэтага году ў часе выбарнай кампаніі ў самаўрады. Ня гледзячы на партыйны апарат, які маюць угадовыя групы Сель-Саюз, Хадэцыя, вынікі для іх аказаліся плачэўнымі. Асабліва яскрава выявілася банкруцтва угадовых польскіх партыяў, як Вызваленьня і ППС ды іншыя. Ад іх колішніх уплываў не засталося можна сказаць і ўспаміну.

Вось якім шляхам ішлі беларускія працоўныя масы ў гэтым годзе. Дык далей! Наперад! Гэтым-жа шляхам і ў надыходзячы год.

Міжнародныя адносіны у 1927 г.

У цэнтры эўрапэйскіх падзей у 1927 г.—дый ня толькі, як галоўная праблема адбудаваньня трывалага ладу і міру ў сьвеце, але ўсе больш і як актыўны чыньнік-кіраўнік усіх высілкаў, скіраваных да агульнай гэтай мэты, стаяла як і ў 1926 г., — Нямеччына.

Найвялікшы, найбольш актыўна-творчы духоўна-гаспадарчы арганізм, лежучы ў цэнтры Эўропы, лягчэй, як усе іншыя перанесшы страшэнныя ўдары і ахвяры вайны дый яшчэ цяжэйшыя кары „міру“, быў толькі абяззброены ды зьвязаны, але зусім не зруйнаваны ваенна-палітычнай перамогай саюзьнікаў, якія больш можа пацярпелі ад сваей „перамогі“, як Нямеччына ад свайго паражэньня... Дык ясна, што і ў 1927 г. ішло ўсьцяж далейшае Вызваленьне Нямеччыны з тых путаў і вязяў, якімі яе зьвязаў Вэрсальскі Трактат, недарэчна маніўшыся вычыркнуць з жыцьця Эўропы найбольш актыўны чыньнік яе духоўнага і гаспадарчага разьвіцьця.

У 1927 г. Нямеччына прадаўжала сыстэматычнай палітыкай спыняць ненавісьць і недаверые да сябе ў сваіх нядаўніх ваенных ворагаў, ператвараючы іх у гаспадарчых, а пасьля і палітычных саюзьнікаў. 1924—1925 г. Нямеччына „заваявала мірна“ Англію, якая робіцца ад таго часу яе „саюзьнікам“, часта проці былых сяброў-саюзьнікаў па вайне.

У 1925—1926 нямецкая палітыка шляхом фінансава-эканамічнай дапамогі Францыі, шляхом аб'яднаньня ў магутныя трэсты розных галінаў нямецкай і францускай прамысловасьці—і шляхом паразуменьня больш дэмакратычных партыяў абодвух дзяржаў—рашуча пераламывае прынцыповую варожасьць Францыі...

Гэтым мастацкім крокам—сваіх палітыкаў Нямеччына адразу вызваляецца ад прыязнай апекі і палітычнага кіраўніцтва Англіі, а—наадварот — сама становіцца паміж гэтымі галоўнымі, кіруючымі дзяржавамі Эўропы, дый, карыстаючыся існуючымі паміж імі супярэчнасьцямі інтарэсаў, сама робіцца самастойным, усе часьцей і рашучай—кіруючым чыньнікам эўрапэйскай палітыкі...

1927 пачынаецца далейшым чарговым нямецкай дыплёматыі на тым-жа шляху — паразуменьнем, зьліквідаваньнем значна завастрыўшыхся ў папярэднім годзе стасункаў з Італіяй.

Як прымірэньнем з Францыяй Нямеччына вызвалялася з пад дабрадзейнай, але зьвязваўшай свабоду яе рухаў, апекі Англіі, таксама сваім паразуменьнем з Італіяй Нямеччына ў значнай меры вызвалялася з-пад усьцяж трываўшай „ваенна-кантрольнай“ дый цяжкай акупацыйнай „рукі“ Францыі.

Францыя найлепш зразумела ды адчула зьмест гэтага кроку нямецкай дыплёматыі: замест таго, каб Францыя панавала над страшэнна пасварыўшымися Італіяй і Нямеччынай, да чаго ўсьцяж імкнулася француская палітыка, цяпер Нямеччына зьяўлялася „судзьдзей“ паміж Францыяй і Італіяй, між якімі—пэўне ж не бяз спрытнага ўмяшацельства ня толькі англійскай, але і нямецкай дыплёматыі—пачалі страшэнна завастрацца.

Гэткім чынам ясна, што Нямеччына — ад самага Рапальскага Трактату з Радамі ў 1922 г.—вядзе пляновую палітыку вызваленьня сваей самастойнасьці, канкуруючы гэтымі ўсвадкаванымі ад англійскай дыплёматыі спосабамі з самой Англіяй...

Рэзультаты такой пасьпешнай дыплёматыі выявіліся. Гэткім чынам—з усімі дзяржавамі Эўропы Нямеччына к 1927 г. ужо нападзіла больш-менш дзелавыя, калі ня добрыя адносіны, ня гледзячы на існуючыя ўсьцяж „скарміёны“ для яе — ў Вэрсальскім Трактаце. З усімі—апрача Польшчы...

І з гэтага таксама відаць ясную мэту нямецкай дыплёматыі: згуртаваць усе сілы эўрапэйскіх дзяржаваў дзеля націску на Польшчу—ў напрамку зьдзейсьненьня нямецкіх дамаганьняў коштам Польшчы, разьбіваючы тым самым тое кола саюзаў і гарантыяў, якое стварыла француская і польская дыплёматыя навакол Польшчы...

Вынікі гэтай спрытнай палітыкі выявіліся выразна і ў 1927 г. І лютага быў спынены ваенны кантроль саюзьнікаў—фактычна—Францыі...—над Нямеччынай, — пасьля ўрачыстага прызнаньня, што Нямеччына выпаўніла ўсе дамаганьні Трактату ў справе разбраеньня. Справа вырашана—проці волі Францыі і яе васалаў — пад рашучым націскам Англіі, а яшчэ больш—новага прыяцеля Нямеччыны і новага ворага Францыі — Італіі... Францыі і Польшчы зроблена была толькі нязначная ўступка: Нямеччына абавязалася збурыць каля трэцяй часткі менш важных украпленьняў, пабудаваных ёй на яе польскай граніцы...

Палітычная вага Нямеччыны расьце яшчэ і дзеля таго, што „разброеная дарэшты“, ня маючая ані флёту ані войска (100 тысячная армія дазволена Трактатам — для ўтрыманьня парадку ўнутры краю), Нямеччына зьяўляецца першай дзяржавай па сіле свайго паветранага флёту і аэрапляна вай прамысловасьці, а таксама і па сіле сваей хімічнай прамысловасьці. А ведама, што ў прышлай вайне—будуць іграць першую ды рашучую ролю—не браняносцы ды гарматы ці вялізарныя масы „гарматняга мяса“, але —аэрапляны ды „хімічныя спосабы“ зьніштажэньня арміяў на фроньце, а перадусім — цэлых мастоў у тылу...

Адносіны Нямеччыны да Польшчы ў 1927 г. былі, так сказаць, „спакойна варожыя“. Ня толькі кіраўнік усіх нямецкіх партыяў, але і адказныя кіраўнікі нямецкай дзяржавы—усе больш выразна і рашуча заяўлялі, што Нямеччына ніколі не прызнае сучасных польска-нямецкіх граніцаў, але наадварот—перагляд гэтых граніцаў ставіць галоўнай мэтай сваей палітыкі. Гэтыя палітычныя прычыны найбольш прычыніліся да ўтрыманьня аж да канца году стану гаспадарчай вайны паміж Польшчай і Нямеччынай, якая цягнецца ўжо некалькі гадоў.

Толькі ў канцы году пачалося—пад рашучым націскам Англіі—пэўнае паразуменьне паміж Нямеччынай і Польшчай, якое пакуль-што неяк ня выявілася ў скольні-будзь канкрэтных формах. Англія, якая сьпярша рашуча падтрымлівала Нямеччыну ў яе імкненьні да „перагляду граніцаў з Польшчай“, у 1927 г. усё больш схілялася на бок Польшчы, зрабіўшы для яе „стабілізацыі“ ня менш, як датаго—Францыя.

Англія, фармальна адмовіўшыся ў Лякарно цалком загарантаваць польскія граніцы, фактычна дала Польшчы новыя сілы дзеля абароны яе становішча проці Нямеччыны. Мы кажам, зразумела,—аб тэй міжнародавай пазыцы, якую атрымала Польшча—дзякуючы перадусім англійскай дыплёматычнай дапамозе—фінансава-гаспадарчая „стабілізацыя“ Польшчы значна ўкрапіла і яе міжнародавае палітычнае становішча ў сьвеце.

Зьмена становішча Англіі адносна да Польшчы тлумачыцца, як ведама, — нанова распачаўшымся, дый асабліва завастрыўшымся ў 1927 г. канфліктам яе з ССРР.

Але тут мы ўжо выходзім з вузкага кола эўрапэйскіх падзей і ўваходзім у шырокі прастор сусьветнай палітыкі.

У 1927 г. прадаўжалася, дайшла, ужо, здавалася, да свайго памыснага канца вялізарная барацьба 430-ці мільённага Кітайскага народу да свайго сацыяльнага і нацыянальнага вызваленьня з-пад улады чужаземнага імпэрыялізму, і закончылася, прынамсь — на якісь — пэўна-ж даўжэйшы час — поўным разгромам народна-вызваленчых арміяў, а перамогай чужынцаў...

Кітайская барацьба згуртавала навакол сябе ўвагу ўсяго сьвету, а перадусім—усяе Азіі дый усяго „калёніяльнага“, паняволенага Эўрапэйскім і Амэрыканскім імпэрыялізмам, — 4 каляровага чалавецтва...

У 1927 г. якраз разыгралася ў Кітаі генаральная бітва паміж двума волатамі-павадырамі дзьвюх вялізарных сусьветных арміяў працы і капіталу — ССРР і Англіяй.

Сьпярша барацьба, спрытна кіраваная Радамі, навучыўшымі кітайскіх павадыроў зьвязаць мамэнт нацыянальнага вызваленьня з лёзунгам вызваленьня сацыяльнага, дый— з усіх ворагаў-імпэрыялістаў выбраць аднаго—галоўнага, не чапаючы, а тым самым робячы сабе саюзьнікамі — усіх іншых, — сьпярша гэтая барацьба йшла проста з цудоўным пасьпехам. Адзін па адным усе цэнтры, дзе ўмацаваліся замежныя імпэрыялісты, былі ўзяты народнымі арміямі. Аставаўся толькі Пэкін, дзе ўмацаваўся верны

найміт Японіі—Чанг-Тсо-Лін. Здавалася, ужо прабіла і іх абодвух. Англійцы масамі ўцякалі з Кітаю; англійскі ўрад рабіў новаму Кітаю найлепшыя прапазіцыі...

Але — павадыры кітайскага народу не аказаліся на вышыні гістарычнага заданьня, ані годнымі ахвярнага ўздыму народу.—Павадыры прадалі народную справу лютым ворагам Кітаю — англійцам... У выніку гэтай здрады, купленай англійскімі грошамі, а таксама спрытнай тактыцы англійскай дыплёматыі, якая здолела згуртаваць проці кітайскай рэвалюцыі і ўплывам СССР — усе канкураваўшыя датаго ў Кітаі імпэрыялістычныя дзяржавы, якія, з фашыстаўскай Італіяй на чале, пачалі—прыкрываную знанымі фразамі „аб неабходнасьці абароны сваіх грамадзян і іх маемасьці“—фармальную ваенную інтэрвэнцыю, ці папросту паход проці Кітаю.

Заламаўшаяся ў пачатку году перамога кітайскага народу ў канцы года ператварылася — у ваенна-паліцэйскае ліквідаваньне настрашанымі буржуазнымі клясамі ў саюзе з чужаземнымі імпэрыялістамі — ня толькі ўсіх дасяжэньняў вялізарнага народнага руху, але і фізычным зьніштажэньнем усіх актыўных—рэвалюцыйных, паўстанчых элемэнтаў краю.

У выніку гэтай перамогі Англі ў Кітаі ў канцы году ўсе радавыя пляцоўкі ў Кітаі аказаліся ў такім самым палажэньні, у якім у пачатку году былі англійскія: англійскія агітатары нацкоўваюць народ на радавых агентаў—дыплёматычных, торговых і інш., на ўсіх грамадзян СССР, на ўсіх, каго назавуць „камуністам“... У выніку гэтага па ўсяму Кітаю цяпер ідуць страшэнныя гвалты — рабункі, арышты ды забіўствы радавых грамадзян і „камуністаў“,—чаму кітайскія ўлады ня робяць ніякіх перашкодаў... Гэта ўжо выклікала востры канфлікт з Кітаем і СССР, які пагражае прыняць актыўна-ваенную форму... Чычэрын выслаў вострую перасьцерагаючую ноту, пагражаючы карай.

Вядучы сьмяротную барацьбу з СССР у Кітаі, ад рэзультатаў якой—пэўне-ж залежала ўся сіла Англіі ў Азіі, дзе знаходзіцца галоўная падстава англійскага багацьця—Індыя, а праз гэта і ўся сіла яе, як сусьветнай дзяржавы, Англія ўсьцяж працавала, як і працуе дагэтуль над „акружэньнем“, ці—„ізаляваньнем“ СССР — з усіх бакоў, а перадусім—Эўропе. І гэтым сусьветным паядынкам Англіі з СССР азначаліся амаль ня ўсе важнейшыя падзеі 1927 г. на ўсім сьвеце.

Барацьба англійскага ўплыву з радавым ідзе ўсьцяж ў-ва ўсіх балтыцкіх дзяржавах, лежучых на граніцах СССР, у гэтых дзяржавах, асабліва партовых, Англія заінтарэсавана, як у базах для яе магчыма ваеннай акцыі ў разе вострага аружнага канфлікту з СССР, да якога ўсьцяж рыхтуецца Англія, гуртуючы ўсьцяж дзеля гэтай мэты сусьветную коаліцыю, уплываючы адначасна ўсімі спосабамі—на ўтварэньне, дзе толькі можна, найбольш рэакцыйных, уласьніцкіх, фашыстаўскага дыктатарскага тыпу ўрадаў... Бо-ж толькі такім чынам здалее англійскі імпэрыялізм кінуць на вайну проці СССР народныя масы...

Але недарма адзін з сучасных павадыроў гэтых масаў сказаў, што — „у сучасны мамэнт урады ідуць направа, але народы ідуць налева“...

Калі ня толькі работніцкая кляса Англіі, але і усе англійскія доміііі забаранілі англійскаму ўраду ваенны паход проці Кітаю, і толькі здрада Чанг-Кай-Шэка разьбіла перамогу кітайскага народу, дык і проці СССР Англія ня можа выступіць сама—проці волі работнікаў усяго сьвету. Дык шукае магчымасьці зрабіць гэта чужымі рукамі. А перадусім прабуе фінансава і гаспадарча задушыць СССР, ізаляваўшы яго палітычна і гаспадарча ад рэшты сьвету.

Гэтымі мэтамі кіруецца ўся англійская палітыка ў дзяржавах, суседніх з СССР...

Адарваньне Італіі ад пэўнай прыхільнасьці да СССР было значнай перамогай англійскай дыпляматыі. У выніку гэтага нахіленьня Італіі да проці-радавага фронту зьявілася яе варожы да СССР акт прызнаньня за Румыніяй Бэсарабіі, што выклікала далейшае завастрэньне стасункаў між Італіяй і СССР. Але за гэта Англія павінна была заплаціць чымсьці Мусоліні, як і за яго выступленьне побач з Англіяй ў Кітаі.

Заплаціла Англія Італіі — згодай на захват Альбаніі, што, як ведама, амаль ня выклікала ваенны канфлікт на Балканах, які пэўне-ж, як у балканскі канфлікт у 1924 г., зараз-жа перайшоў-бы ў — Эўрапэйскую, а пасьля і ў сусьветную вайну. На прыкладзе альбанскага канфлікту ясна відаць, якой цаной дасягаецца Англіяй гуртаваньне проці-радавага фронту у Эўропе... Гэтым-жа матывам кіруецца англійская палітыка і ў адносінах да Нямеччыны. Вялікім пасьпехам радавай дыпляматыі было — у адказ на бесарабскі пасьпех Англіі—заключэньне трактату прыязьні і нэйтральнасьці з Латвіяй, якая дагэтуль была пад моцным уплывам Англіі. Пасьля таго, як англійская агентура выклікала фашыстаўскі пераварот у Літве, часова цалком спыніўшы ўсялякія ўплывы ў краі СССР, новая „брэш“ (прабойна) у „муры“ ўздоўж заходняй граніцы СССР скасавала ўсю працу англійскіх „муляроў“, жадаючых замураваць Радавы Саюз, аддзяліўшы яго ад рэшты Эўропы, а перадусім—ад Нямеччыны.

Барацьба ідзе ўсьцяж і ў Латвіі, і ў Эстовіі, і ў Фінляндыі, ня кажучы ўжо аб Польшчы.

Польшча, трэба прызнаць ей гэта, ня гледзячы на магутныя англійскія ўплывы, зразумела ўсю вялізарную небясьпеку для свайго нават існаваньня, калі яна будзе някорна выпаўняць загады англійскіх падпалячаў... Польская дыпляматыя зразумела, што—значна выгадней — наадварот — самастойна лавіраваць паміж абодвума сьмяротна-варожымі абозамі, карыстаючыся пэўнымі ўступкамі ды рэальнымі карысьцямі з абодвух бакоў... Гэткім чынам, у пяршыню, трэба прызнаць, Польшча павяла самастойную палітыку, здабываючы гэтым найбольшыя выгады ды карысьці для сябе на міжнародавым полі.

Аднак-жа скрыжаваныя навакол Польшчы супярэчныя ўплывы — Англіі, Францыі, Нямеччыны і СССР — робяць яе палітыку страшэнна ня шчырай... Гэтым перад усім тлумачыцца, што дагэтуль няма ніякіх вынікаў з перагавору яе з Радамі ў справе заключэньня трактату прыязьні ды ўзаемных гарантыяў, які даўно прапануе Польшчы радавая дыпляматыя. Гэтым трактатам Польшча значна аслабіла-б „заінтэрэсаванасьць“ Англіі ў польскіх лёсах, якая дала і ўсьцяж дае Польшчы шмат рэальных выгадаў...

Дзеля таго—адносіны паміж Польшчай і СССР, ня гледзячы на іх значна ўгрунтаваўшуюся вонкавую лагоднасьць, ніяк ня могуць выліцца ў фармальна-праўныя, ясна і точна абавязываючыя нормы, але застаюцца далей „у плыўкім стане“... у якім — пэўне-ж у інтарэсах Англіі іх падтрымліваць чым далей...

У сярэдзіне траўня страшэнна завастрыўшаяся ў Кітаі барацьба між Англіяй і СССР разрашылася — афіцыяльным разрывам дыпляматычных зносінаў — з пачыну Англіі.

Разрыў быў папярэджаны вобыскамі і разгромам касаў у радавых афіцыяльных установах, — падобна да таго, як гэта рабілася адначасна ў Кітаі — Чанг-Тсо-Лінам.

Ведама-ж, што „знойдзена было шмат камнрамітуючага матэрыялу“...

Цікаўна, што якраз перад вобыскам і разрывам англійскія капіталісты зусім ужо падрыхтавалі 100-мільённую пазыку Радаваму Ураду, нават ня просячы ўрадавай гарантыі...

Як ведама, таксама ў 1924 г., калі Мак-Дональд ужо падрыхтаваў зусім падпісаньне торговага трактату з Радамі і зьвязаную з ім значную пазыку для Радаў, павадыр кансэрватыўнай партыі апублікаваў слаўны „ліст Зіноўева“ англійскім камуністам, якім зваліў сацыялістычны ўрад Мак-Дональда...

Англія рашылася на такі рашучы крок, толькі пасьля таго, як добра падрыхтавала ўсё дый выбрала мамэнт найбольш адказны. Пасьпехі чырвонай арміі ў Кітаі заламаліся, дзякуючы кінутым Англіяй грошам на развал нацыянальнага руху. Папсаваўшыяся адносіны з Францыяй былі спрытна наладжаны. Такім чынам — вобыск у радавым Аркосе зышоўся з часам візыты францускага прэзыдэнта Брыяна ў Лёндане, дзе яму зроблена — нячувана ўрачыстае і „сэрдэчнае“ спатканьне...

Гэткім чынам адным ударам быў забіты і нарыхтаваны Эрыо і Брыянам ужо цалком Радавы трактат з Францыяй...

Разрыў Англіі з СССР меў вялізарнае значэньне для ўсей сусьветнай палітыкі, распачаўшы новы пэрыяд у пляновай акцыі ангельскай дыпляматыі, скіраванай да поўнага акружэньня Радаў. Прыклад Англіі адразу спыніў усе нарыхтаваныя ўжо трактаты, акты прызнаньня, торговыя ўмовы, якія адзін па адным ставіліся на чаргу дня дагэтуль. Падпісаньне гэтых трактатаў з Радамі зьяўлялася адгэтуль вызавам у бок Англіі, на што не рашалася нават Францыя, ня кажучы ўжо аб меяшых дзяржавах. Гэты акт Англіі ляжыць дагэтуль цяжкім каменем на вольнасьці рухаў і польскай дыпляматыі...

Аднак-жа Англія і пасьля разрыву, які заўсёды ў даваенныя часы быў раўназначны з абвешчаньнем вайны, не рашылася на вайну з Радамі, нам ужо ведама, чаму... Але гэта зусім ня значыць, што Англія кінула думку аб вайне ды разгроме Радаў. Наадварот — цяпер яна пачала зусім ясную пляновую акцыю ў напрамку падрыхтаваньня вайны, настанавіўшы перадусім стабілізаваць ды фашызаваць усе тыя дзяржавы, якія — паводле яе думкі — павінны будуць адыграць ролю тых тапароў, якія засякуць на сьмерць Радавую Дзяржаву працоўных. Дзеля таго Англіі трэба было перадусім упарадкаваць свае адносіны да дзьвюх найсільнейшых на сьвеце марскіх дзяржаваў. Амэрыкі і Японіі, каб забясьпечыць іх, калі ня ўчасьце ў вайне, дык прынамсь „прыязны нэйтралітэт“, асабліва важны для Англіі на Далёкім Усходзе—на ўсходніх тылох СССР—дзе Японія і Амэрыка маюць вялізарную сілу.

І вось, распачынаецца дый цягнецца каля двух месяцаў слаўная Жэнэўская канфэрэнцыя ў справе „разбраеньня на моры“, якая ў канцы зрываецца Англіяй, што найлепш паказывае шчырасьць прапагаванага Англіяй ...для другіх мірнага разбраеньньня.

Некаторы час пасьля — на верасьнёвым Агульным Зборы Лігі Нацыяў—тая-ж „пацыфічная“ Англія першая рашуча адкідае польска-галяндзкую прапазыку — аб прызнаньні ўсялякай вайны праступнай ды забароненай...

У сярэдзіне ліпня—у працягу 5 дзён—бушавала, як наляцеўшая бура сярод лагоднай пагоды пад ясным вэрсальскім сонцам у „стабілізаванай“ буржуазнай Эўропе—„венская рэвалюцыя“...

Венская рэвалюцыя ўказала на два вялізарнай важнасьці факты: на тое, што ў Эўропе ўсё зусім ня так ужо „стабілізавана“, як думаюць гэта паны Чэмбэрлены ды Пуанкарэ. Зразумела, што „ком-сацыялістычная сталіца Аўстрыі“ была лёгка задушана „хрысьціянска-дэмакратычнай аўстрыяцкай вёскай“, якой на падмогу сьпешна кінулі свае атрады і зычліва спачуваючыя суседзі...

Вялізарнай важнасьці фактам, выявіўшымся ў другой палове 1927 г., фактам, які можа зусім інакш павярнуць усё тое, што з такім спрытам рыхтуе ў сьвеце Чэмбэрлен, зьявілася завастрыўшаяся страшэнна саперніцтва на вадзе і на... нафце—паміж Англіяй і Амэрыкай.

Амэрыка страшэнна раззлавалася на Англію за зрыў канфэрэнцыі ў справе разбраеньня на моры, заявіўшы ў выніку правалу справы, што—зараз-жа кідае на будову браняносцаў 400 мільёнаў даляраў, — каб у працягу некалькіх гадоў стварыць флёт, які будзе вялікшым, як англійскі, калі Англія адмовілася мець роўны з Амэрыкай...

Адначасна завастрылася страшэнна канкурэнцыя між Амэрыкай і Англіяй з-за панаваньня над сьветам—праз нафту.

Як ведама, нафта, але ня вугальле, як дагэтуль, дае цяпер магутнасьць ваеннатэхнічнай прамысловасьці дзяржавам. Нафтавы матор—запраўдны „сьпірытут мовэнс“ жывы дух усіх машынаў новага тыпу: караблёў, лекомабілёў, аўтамабіляў, аэрапляваў і т. д., якія вырашаюць перамогу народаў у мірнай тэхніцы ці ў ваенным канфлікце. Дык трывалае сусьветнае панаваньне вялікай дзяржавы залежыць перадусім ад таго, сколькі яна мае нафты. Канкурэнцыя ідзе ўсьцяж усё вастрэй і ня відаць ніякага паразуменьня. На гэтай страшэнна зацятай „нафтавай вайне“ між Амэрыкай і Англіяй Рады пабудавалі сваю спрытную палітыку ды барацьбу проці англійскай блёкады—на „нафтавым фроньце“, маючы вялізарныя запасы найлепшай у сьвеце нафты (на Бакінскім паўвостраве), Рады, якім амэрыканскі ўрад дагэтуль яшчэ адмаўляе ў фармальным прызнаньні, здолелі заключыць, калі не трактаты з ім, дык кантракты з нафтавымі магутнымі і ўплывовымі кампаніямі—на дастаўку нафты, атрымаўшы ад іх так патрэбныя СССР значныя сумы грошаў. Для Радаў гэты „пралом“ у будаваньні Англіяй навакол іх муроў гаспадарчай блёкады, мае вялізарнае значэньне: маючы Амэрыку і Нямеччыну, Рады — не патрабуюць больш нікога для свайго жыцьця і гаспадарчага развою... Дый без Нямеччыны і Амэрыкі Рады могуць спакойна не баяцца ўсіх „скарпіёнаў“ п. Чэмбэрлена...

Што-ж датычыць Японіі, дык і тая ня пойдзе з Англіяй, калі проці яе будуць Амэрыка, Расея і Нямеччына.

---

7 чэрвеня забіты быў у Варшаве радавы пасол Войкаў. Радавая прэса пісала тады, што мае ўсе даныя думаць, што справа падрыхтавана не без „дапамогі“ з боку англійскіх агентаў, якія маюць інтарэс у тым, каб пасварыць добра радавы ўрад з польскім... Але, дзякуючы стрыманаму паступаньню ды развазе абодвух — канфлікт удалося зьліквідаваць так, што быццам адносіны між імі сталі яшчэ лепшымі...

Вялізарная сіла салідарнасьці магутнай арміі сусьветнага працоўнага народу—сярод „стабілізаванага“ буржуазнага ладу ў сьвеце—выявілася ў часе гучнага працэсу і казьні двух амэрыканскіх работнікаў-анархістаў, фальшыва абвінавачаных у рабунку — Сакко і Ванцэтті, па нацыянальнасьці італьянцаў. Літэральна ўвесь пралетарскі сьвет

Мароз і вынікі.

(З украінскага).

Мяцеліца-завіруха
У полі цягнік затрасае,
Усе машыны і маторы
Ад марозу расьпірае.
Прагноз:
Кажуць, як далей так будзе,
Калі дзе наўстануць „блёкі“,
Ці выборчыя „машынкі“ —
Разапрэ іх на ўсе бокі.
Дармаедам і што з імі
Ужо ядуць з адное міскі,
Пазамерзнуць—выбачайце —
Усе дзюркі, навет пыскі.

Тэрэшка.

Ляо-Дзэ.

НОВЫ ГОД.

I.

Паліцыянт № 410250 N камісарыяту места Кішэнёва, Загорскі, у расшпіленым мундзіры, хадзіў узад і ўперад на сваім пакойчыку. Нэрвовымі крокамі мерыў ён ужо ў соты раз даўжыню гэтай невялічкай бруднай скрынкі, якую таўстая, сытая гаспадыня называла прыгожай кавалерскай кватэрай.

— „Гым“!... барматаў неяк заклапаціўшыся Загорскі; „судовая адказнасьць“!..

Паліцыянт змоўк. Бяз слоў прайшоўся ён разоў некалькі па пакоіку, упёрся разы са два лобам у вакно, на хвіліну ля яго затрымаўся, прабуючы выглянуць праз лёд на вуліцу і ўзноў крануўся ў сваю бясконцую падарож.

— „Так, цяпер судовая адказнасьць; за ёй пойдзе напэўна перавод у іншае месца, можа навет звальненьне са службы, а ў найлепшым выпадку—выгавар... І каму?.. Мне, Загорскаму, мне, паліцыянту, які не задумваючыся йшоў па вашай, паны начальнікі, камандзе ў вагонь і ваду, выконваў самыя горшыя загады?!.

Але вы аб гэтым усім забыліся... Га, забыліся!.. А ці вы наагул, гэта бачылі—хацелі бачыць, ацэнівалі?.. Можа за гэта вы далі мне якуюсь нагароду, падвысілі мяне ў чыне?.. Так, так—чакай!.. На чыны ды нагароды былі розныя бадзякі з Букарэшту, з Ясаў... Але караць вы ўзяліся мяне першым. А за што?.. За што“?..

Ён падыйшоў да стала і глянуў у люстэрка: на левым віеку відаць быў сіня-чырвоны рубец ад толькі што загоенай раны, зробленай пазногцямі чыейсь-ці рукі.

— „Га, вось яна прычына адказнасьці“!

Загорскі павёў пальцам па рубцу, паглядзеў яшчэ раз у люстэрка, сеў на старое, гнутае з боку крэсла і цяжка ўздыхнуў.

— „Ну і чым я вінават, што я ня мог ударыць гэту дзяўчыну?.. Рабіце выгавар, карайце,—але што мог зрабіць я, калі рукі мяне ня слухалі“? прагаварыў ён станоўчым голасам і, падпёршы рукой галаву, задумаўся аб нядаўных падзеях.

Марозны дзень ўстаў перад ім з усімі сваімі падрабязнасьцямі. Загорскі пачуў сябе ўзноў у камісарыяце ў ліку паліцыянтаў дзяжурных „на ўсякі выпадак“. У паветры чулася нейкая напружанасьць, начальства было знэрвавана, памінутна бегала з пакоя ў пакой, аб чымсьці паціху шапталася, званіў раз-па-разу тэлефон у пакоі галоўнага дыжурнага. Было відаць, што ў Кішэневе штосьці сталася, або чагосьці спадзяюцца. Адкульсьці, як па бяздротавым тэлеграфе, раптам пракацілася вестка, што ў горад прыяжджаюць левыя паслы англійскага парляманту. Прынесены кімсьці свежы нумэр урадавай газэты вестку гэту ня толькі сьцьвердзіў, але і паглыбіў, бо даносіў, што англійскіх парлямантарыстаў справаджваюць у Кішэнеў украінскія паслы румынскага парляманту з палітычнай мэтай.

Усім стала ясна, што ў горадзе рыхтуюцца маніфэстацыі.

Не пасьпелі аднак паліцыянты ацаніць гэтай весткі, як у суседнім пакоі рэзка адазваўся тэлефон. Яшчэ некалькі хвілін і да іх убег асьпірант з прыказам, што найхутчэй рушыць на L. пляц і рассеяць маніфэстантаў, якія напраўляліся да вастрогу. Паліцыянты ўздрыгнулі, машынальна ўскочылі, схапілі вінтоўкі і іншыя прылады і пасьпешна выйшлі за сваім камандзірам на двор, дзе іх ужо чакала грузавое аўта.

Моцна сьціскаючы ў руках вінтоўкі, ускаквалі яны ў аўта, стараючыся быць як найболей пасярэдзіне платформы: няпэўнасьць, што ім ўдасца лёгка разагнаць маніфэстацыю—адняла амаль у-ва ўсіх іх адвагу і энэргію, кожны рух быў нейкі аўтаматычны, штыўны, быццам выконваўся ня людзьмі, а якімісь зьбялеўшымі бяз меры машынамі.

Аўта прыехала да вастрогу запозна: маніфэстанты з песьняй на вуснах густою стройнаю калёнаю валілі з пляцу на Вастрожную вуліцу і падыходзілі ўжо да вастрогу. Пэўны сваей праваты, цьвердым крокам ішоў гэты натоўп уперад, не вагаючыся і ня думаючы, што яго можа там спаткаць. Вочы дэманстрантаў гарэлі дзіўным агнём, з кожнага руху біла энэргія, сіла, адвага. У руках у іх ня было ніякага аружжа, навет звычайнай палкі і тэй ніхто з іх ня меў.

— „Разыйдзісь“!.. скамандавала паліцыя, загараджваючы дарогу.

— „Прэч з фашызмам!.. Хай жывуць палітычныя вязьні! Хай жыве сялянска-работніцкі ўрад“!.. раздаліся зычныя галасы з натоўпу, які ў адказ на каманду разысьціся, яшчэ болей прыбавіў шагу.

— „Разыйдзісь!.. будзем страляць“! крычаў начальнік.

— „Страляй—сьмерць нам ня страшна!.. Далоў з фашызмам!.. Хай жыве сялянска-работніцкі ўрад“!..—крычалі дэманстранты, надыходзячы к самай браме вастрогу і чуць ня стыкаючыся грудзьмі з паліцыяй.

— „Хай жыве сялянска-работніцкі ўрад“!.. крычалі ў адказ палітычныя вязьні з вастрогу.

— „Тата!.. тата!.. ці чуеш мяне?.. я тут“!.. крыкнула праразьлівым, поўным сьлёз голасам, худая невялічкага росту дзяўчына, гадоў якіх шаснаццаці, у летнім кароценькім вузкім пальце на плячох і ў танным капялюшы на галаве і, як вар'ятка, кінулася ўперад, а за ею і ўсе дэманстранты.

— „Узяць яе“—скамандаваў начальнік Загорскаму.

Машынальна кінуўся Загорскі ўперад і схапіў дзяўчыну за локаць, сілючыся зацягнуць гэту чуць жывую істоту ў вастрожную браму.

— „Прэч з дарогі, найміт!.. я не дазволю, каб ты сваімі рукамі датыкаўся да мяне!.. ускрыкнула дзяўчына, кідаючы на яго цэлыя снапы гнеўнага агню і, як кошка, учэпліваючыся ў твар Загорскага пазногцямі сваіх худых кашчавых рук.

Кроў ліпкая, цёплая пацякла па яго шчацэ, а ён, як загіпнатызаваны, стаяў на месцы, крэпка трымаючы руку дзяўчыны.

— „Пушчай“!.. злосна праз зубы крыкнула ўзноў дзяўчына, з усей сілы ўдараючы яго кулаком ў грудзі.

Штосьці блізкае, знаёмае, роднае пачулася ў гэтым голасе Загорскаму і ён уздрыгнуў усім целам сваім. Усё замуцілася і забегала ў галаве ў яго; вуліца, таўпа, астрог, кудысь зьніклі; перад ім засталася адна гэта адважная дзяўчына з яе пылаючымі агнём вачыма і худым блядым тварам.

Настаў крытычны мамэнт. Бачучы няздарнасьць Загорскага, чатыры паліцыянты кінуліся да яго на помач, натаўп кінуўся ратаваць дзяўчыну, на вуліцы настала тузаніна, прабег якой Загорскі ніяк ня мог сабе прыпомніць.

Прачнуўся ён у астрожных сенях, калі дэманстранты былі ўжо рассеяны і разагнаны, а каля вастрогу панаваў спакой, лад і парадак. Шынэль яго была ў гразі і ў двух

Агульны Зьезд прадстаўнікоў Т-ва Беларускае Школы.

28 сьнежня ў салі Народнага Дому Т-ва Беларускае Школы (ў Вільні, вул. Сьв. Ганны 2, кв. 3) у 12 гадзін дня адчыніўся Зьезд прадстаўнікоў Т-ва Беларускай Школы. Лік прысутных з правам рашаючага голасу, згодна вымаганьням дасюль абавязваючага статуту, па падлічэньням мандатнай камісіі—68. Апрача таго—ёсьць значны лік гасьцей, якія не адказвалі вымаганьням статуту і маюць права дарадчага голасу, як прадстаўнікі меншых ўстановаў Т-ва.

Зьезд адчыняе дасюляшні старшыня Галоўнай Управы б. сэнатар А. Уласаў, які ў прывітальнай прамове ад імя Галоўнай Управы, падчырківае важнасьць Зьезду і яго заданьні.

Старшыня падае гісторыю змаганьня беларускіх адраджэнцаў за разьвіцьцё сваей культуры раней перад вайною, адзначае тую руіну, якую зрабіла ў нашай культурнай працы крывавая сусьветная вайна і прапануе ўшанаваць памяць тых барацьбітаў за родную культуру, як Францішка Багушэвіча, Ів. Луцкевіча, Цётку, Багдановіча, Ядвігіна Ш. і іншых, якія „згарэлі" ў гэтай барацьбе. Ня гледзячы на перашкоды, культурна-асьветная праца ня толькі не павінна спыняцца, а павінна імкнуцца да таго, каб мы, беларусы, мелі хацяж-бы той лік асьвечаных людзей і разам з тым сьвядомых грамадзян-беларусаў, якія мусяць быць працэнтова да насяленьня, калі браць за падставу працантовае адношаньне ў-ва ўсей Польшчы. Гэты кадр павінен прайсьці беларускую сярэднюю і вышэйшую школу. Але дзеля гэтага нам трэба мець не чатыры гімназіі з 700 вучнямі, як гэта ёсьць цяпер, а 400 гімназіяў і хацяж-бы 2.000 студэнтаў у ўнівэрсытэце. Ня трэба засмучвацца, што мы гэтага ня маем. Т-ва Б. Шк. знаходзіцца ў першай стадыі свайго разьвіцьця, мы яшчэ арганізуемся і пачынаем працаваць. Прыклад разьвіцьця адраджэньня іншых народаў (чэхі, украінцы) паказвае, што дасягненьні і ў галіне народнай асьветы прыходзяць толькі шляхом шматгадовай упорлівай працы і барацьбы. Трэба аднак сказаць, што дынаміка нашае працы куды шыбчэйшая, чым раней у іншых народаў. Мы выйшлі на арэну гісторыі пазьней за іншыя народы і проста інстынктыўна імкнёмся нагнаць іх. Ужо тыя дасягненьні, якія маем за гэты кароткі час, дазваляюць верыць і быць перакананымі, што мы ў хуткім часе дасягнем і таго ідэалу, аб якім сказана вышэй.

У справе культурнай—беларускі народ, ня гледзячы на падзел—адзіны. Мы ўсе творым адзіную беларускую культуру. Толькі розьніца ў варунках працы ўсходніх беларусаў і заходніх робіць і тую розьніцу ў прадукцыі, у дасягненьнях, якія маем. Там ідзе праца ў дзяржаўным маштабе—тут мы толькі разьлічваем на свае ўласныя сілы, мы тут павінны змагацца. У гэтым змаганьні за роднае нацыянальнае багацьце—выкоўваецца і вырастае жалезны дух беларускага народу, якога ніякая сіла не зможа.

Старшыня заклікае да працы, самадзейнасьці і вытрываласьці. (Воплескі).

Грам. Кэпель прапануе ўспомніць і тых барацьбітаў за беларускую культуру, якія былі ініцыятарамі і закладчыкамі Т-ва Беларускае Школы, але цяпер ня могуць быць на Зьезьдзе, як знаходзячыяся за кратамі, г. ё. Б. Тарашкевіча, А. Луцкевіча, Р. Астроўскага, С. Рака-Міхайлоўскага і П. Мятлу.

Прадстаўнікі зьезду, устаўшы з месц, у агульным нарыве вітаюць іх клікамі—„Няхай жывуць!" і прапануюць паслаць ім ад імя Зьезду прывітальныя тэлеграмы, тэкст якіх даручаецца ўлажыць буд. прэзыдыуму.

Разам з тым прапануецца паслаць агульнае прывітаньне і ўсім іншым барацьбітам за беларускую культуру, якія за яе пакутуюць у турмах, што таксама прыймаецца.

Грам. Уласаў прапануе выбраць прэзыдыум зьезду.

Выбіраюцца: Старшыня — грам. М. Пяткевіч, заступнікі—гр. гр. С. Паўловіч і Кізевіч, сэкрэтары—гр. гр. У. Павалковіч і М. Дылька.

Прэзыдыум агалашае наступную павестку зьезду:

1) Прывітаньні;
2) Агульны даклад аб працы Т-ва за мінулы час;
3) Даклад аб школьнай асьвеце;
4) Даклад аб пазашкольнай асьвеце;
5) Даклад аб фінансавым палажэньні;
6) Даклад Нагляднай Рады;
7) Удзяленьне Абсолюторыуму Галоўнай Управе;
8) Даклад з месц;
9) Выбары новай Галоўнай Управы;
10) Даклад аб пляне працы на будучыню;
11) Зьмена статуту і
12) Вягучыя справы.

Зьезд віталі ад імя Беларускага Нацыянальнага Камітэту — грам. Ів. Савіцкі, ад імя Беларускага Навуковага Т-ва грам. А. Трэпка, ад імя Беларускіх Гімназіяў—грам. С. Паўловіч, ад імя Беларускага Выд. Т-ва Д-р І. Дварчанін, ад імя Камітэту Помачы Ахвярам вайны Д-р Марцінчык, ад імя Беларускага Дабрадзейнага Т-ва—гр. Р. Шырма, ад рэд. час. „Родныя Гоні" Д-р Я. Станкевіч і прадстаўнікі ад Акружных Упраў (Наваградзкай—грам. Чатырка, Горадзенскай — грам. Саўрук, Косаўскай — грам. Дылька, Глыбоцкай—грам. Скурка, Слонімскай—грам. Жыткевіч, Лідзкай—грам. Груша, Мірскай—грам. Ясэвіч, Беластоцкай—грам. Грыгарчук і Вялейскай — грам. Валынец) і цэлы рад прадстаўнікоў ад паадзінокіх гурткоў з паветаў, у якіх не з'арганізаваны Акружныя Управы.

Даклад грам. Ів. Савіцкага аб агульнай дзейнасьці Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы.

Галоўная Управа Т-ва вяла працу ў трох кірунках: школьным, пазашкольным і арганізацыйным. У школьнай справе галоўная ўвага была зьвернена на складаньне дэклярацыяў для адчыненьня ўрадовых беларускіх пачатковых школ. Сёлета ўладаю было некалькі школаў беларускіх адчынена пад напорам проста стыхійнага складаньня дэклярацыяў. Аднак, лік гэтых школаў у параўнаньні з тымі дамаганьнямі насяленьня, якія выяўлены былі ў 1926 г., зьяўляецца надзвычайна малым. Школаў гэтых было адчынена каля двох дзесяткаў, у той час, як дэклярацыі вымагалі адчыненьня іх некалькі сотняў, і гэта, ня гледзячы на нязьлічаныя перашкоды, якія стаўляліся насяленьню пры складаньні дэклярацыяў, і адміністрацыяй і школьнымі інспэктарамі. На жаль да апошняга часу, навет і тыя адчыненыя беларускія школы не прадстаўляюць сабой запраўдных беларускіх школ, бо ў іх часта выкладаюць беларускую мову палякі, якія навет ня ведаюць беларускае мовы. Аднак Гал. Упр., ня гледзячы на гэтыя перашкоды, заўсёды змагалася, змагаецца і будзе змагацца, каб беларускае насяленьне дастала ўрэшце сваю запраўдную школу. Але, што дастаецца ў працэсе барацьбы, будзе трывалейшым; народ даражыць тым, што заваявана, болей, чым тым, што даецца лёгка. Галоўная Управа для падрыхтоўкі інтэлігентных змагароў за родную мову і асьвету, без якой немагчыма адраджэньне Бацькаўшчыны, клапоціцца і аб сярэдніх школах, і дзеля гэтага памагае існаваць беларускім гімназіям, якія пазбаўлены дзяржаўнае дапамогі.

Для стварэньня зародку бел. вышэйшай школы Гал. Упр. была зложана просьба ў Міністэрства Асьветы аб дазвол утварыць Вышэйшую Студыю беларусазнаўства ў Вільні, аднак у працягу 2 месяцаў яшчэ адказу на гэтую просьбу ня мае.

Пазашкольная праца Т-ва выражаецца ў стаўленьні спэктакляў, закладаньні бібліатэк-чытальняў, ладжаньні хораў, лекцыяў рэфэратаў і г. д. Маюцца ўжо такія бібліатэкі, якія налічваюць узвыш 1000 тамоў кніг. Аднак тыя віды пазашкольнай працы, якія патрэбуюць працы інтэлігентных сілаў, як чытаньне рэфэратаў, або ладжаньне хораў і г. д., радзей сустракаюцца; за тое вельмі распашыраюць ладжаньне спэктакляў, якія здавальняюць адначасна духоўныя патрэбы ўчасьнікаў і даюць пэўныя матар'яльныя засобы, для разьвіцьця далейшае працы. Што датычыць арганізацыйнае працы, то Галоўная Упр. галоўную ўвагу скуплівала на тое, каб навязаць бліжэйшую сувязь з правінцыяй, а дзеля гэтага арганізоўвала Акружныя Управы Т-ва, якіх ужо ёсьць 9. Шмат працы Т-ва мае з перамаганьнем нязьлічаных перашкодаў на шляху зьдзейсьненьня сваіх заданьняў, што адымае шмат энэргіі і сілы, каб скарыстаць іх на пазытыўную культурную працу. Галоўная Управа кіруецца і кіравалася тым прынцыпам, каб ўсе сябры Т-ва, перадусім захоўвалі чыстату нацыянальную і грамадзкую, бо толькі пры гэтым варунку магчымым прадстаўляецца ёй мець тое даверые мас, якім яно карысталася і карыстаецца да апошняга часу.

Даклад грам. Г. Шырмы па школьнаму пытаньню.

Абшары беларускае зямлі ў працягу 7 гадоў былі арэнай сусьветнай вайны, якая зруйнавала гэты край, як эканамічна, так і культуральна. Пасьля Берасьцейскага мірнага трактату эвакуаванае сялянства пачало варочацца на свае зьнішчаныя гаспадаркі, месьцячыся ў бліндажох, акопах і зямлянках.

адгукнуўся на варварскі прысуд—клясавую помсту амэрыканскаў буржуазіі, якая пароcту—не пажадала навет праверыць магчымую судовую памылку..,

———

У сярэдзіне верасьня папсаваліся—пэўне-ж—пад націскам англійскай дыплёматыі адносіны паміж Францыяй і Радамі. Францыя змусіла радавы ўрад—зьмяніць асобу радавага пасла ў Парыжу—Ракоўскага — за тое, што ён падпісаў адозву Комінтэрну да ўсіх работнікаў і жаўнăроў усіх дзяржаў, а значыць і Францыі—„рабіць здраду" — ў часе вайны з СССР і наагул — разваліваць уласнае войска... Добрыя адносіны не наладзіліся да канца году. Перарваны навет перагаворы ў справе даўгоў, ня гледзячы на тое, што радавы ўрад „прынцыпова" прызнаў царскія даўгі... Праўду казаць, дык прызнаў, але як ня „прынцыпова", але — варункова—бо-ж сказаў так: даеш—даю, ці інакш: даеш крыдыты, тады я плачу даўгі... Але так, што ў канцы... ад даходу з крэдытаў, праўду кажучы, мае зыску нямени, калі нябольш, як стратаў ад выдаткаў на сплату даўгоў... Францыя не згадзілася. Дык Рады сказалі, што—пачакаюць. Пачакаюць, пакуль Нямеччына адмовіцца плаціць адшкадаваньні.—Тады Францыя стане лагоднейшай.

———

У канцы году адзін па другім выбухнулі, амаль не давеўшы да вайны—два канфлікты — ў дзьвюх найбольш выбуховых асяродках найбольш фашызаваных—з дапамогай Англіі—часткаў Эўропы: на Балканах—з італьянскага боку, і над Балтыкай—з боку польскага...

Абодва канфлікты — югаслаўскі-італьянскі і польска-літоўска залагоджаны часова, часова спынена вострая небясьпека вайны. Але—ані альбанская, ані літоўская справы ня вырашаны, дык—небясьпека вайны асталася—адложанай надалей...

Сьнежнявая сэсія Рады Лігі, якая „зьліквідавала" польска-літоўскі канфлікт, як і адбыўшаяся беспасрэдня перад ёй „падрыхтаваўчая камісія" ў справе разбраеньня — праходзілі пры бліжэйшым учасьці радавай дэлегацыі; першая неафіцыяльным, другая навет—афіцыяльным. Упяршыню Рады прынялі ўчасьце ў працы ўстановы, створанай Лігай Нацыяў.

Рэзультат гэтай працы можна было прадбачыць згары, як гэта добра разумела і сама радавая прэса. Радавая прэса цьвердзіць, што Ліга Народаў зьяўляецца зручным прыладам у руках вялікіх імпэрыялістычных дзяржаваў—для зьдзейсьненьня іх панаваньня над малымі, дык і акцыя „разбраеньня" датычыць, ведама-ж, гэтых малых. І калі радавая дэлегацыя запрапанавала рашучы праект — спыненьня, скасаваньня, зьніштажэньня ўсіх збраеньняў на сушы і на моры і ў паветры, дык гэта прапазіцыя спаткала спрытна прыкрытую сьмехам трывогу—сярод усіх дэлегатаў вялікіх дзяржаваў.

Новы год мае распачацца — пад лёзунгам таго-ж „разбраеньня". На першыя месяцы новага году назначаны далейшыя паседжаньні камісіі. Але ўжо згары відна, што справа скончыцца „пуфам". Якраз у часе працы гэтай „камісіі" амэрыканскія наглядчыкі-карэспандэнты пісалі з Жэнэвы ў амэрыканскія газэты, што ў выніку міру эўрапэйскія дзяржавы падзяліліся на два варожыя азброеныя ваенныя лягеры, якія зусім не жадаюць ані разбраеньня ані міру, але ўсьцяж рыхтуюцца да вайны...

Дадамо да гэтага вернага абразу — што адны рыхтуюцца да вайны абароннай, дый — каб адваяваць сабе права на жыцьцё адабранае ці загрожанае ім пераможцамі, а другія рыхтуюцца да вайны зачэпнай, захватнай, маючы намер разграміць „канчальна" тых, што хочуць жыць сваім вольным жыцьцём — у сваіх нацыянальных дзяржавах, каб гэткім чынам — „канчальна спыніць небясьпеку вайны"...

Першы лягер хоча злучыць урады, адарваўшы іх чым больш ад народаў, азброіўшы іх закаванай у жалезную дысцыпліну арміяй, ды фашызаваўшы іх так, каб народы зрабіліся паслушнымі аўтаматамі.

Другі лягер хоча лучыць народы, таксама азброіўшы іх—нягорш іх ворагаў, хоча—вызваліць народы з-пад панаваньня чужынцаў ды сваіх уласных фашызаваных урадаў. Што паміж гэтымі двума лягерамі мае выбухнуць вайна—гэта вельмі падобна да праўды... Але вось — хто пачне першы наступленьне... Трэба думаць — таксама, як заўсёды:—першы лягер...

На чале першага лягеру стаіць — Чэмбэрлен. Ці пасьпее толькі вось ён зрабіць „рашучы крок" — для новых выбараў, якія пэўне-ж зваляць яго і яго ўрад,—няведама.

мяцох навет падзертая; усё цела яго балела і ныла.

І цяпер гэтая дзіўная дзяўчына ўстала перад ім, як жывая, і здавалася крычала:

— „Прэч з дарогі"!... і пылала сваіма вачыма.

— „Га, хто ты такая"?... — прагаварыў ён голасна, быццам дзяўчына і сапраўды была перад ім жывая.

Сьцены маўкліва прынялі гэта пытаньне і схавалі на векі.

Загорскі ўздрыгнуў і падняў галаву.

— „Што гэта са мною?" — прагаварыў ён цяжка ўздыхнуўшы, і глянуў у вакно, на якім, быццам камяні дарагія, гарэў і іскрыўся, ад электрычнай лямпы на вуліцы, лёд.

— Наступала зорная ноч, ноч Сыльвэстрава,—Навагодняя, ноч забавы і радасьці.

— „Пайсьці кудысь, павесяліцца, выпіць і пагуляць з якойсь жанчынай?... Можа хоць трохі стане на душы весялей?!"... рашыў Загорскі і пачаў апранацца ў цывільную вопратку, насіць якую яму было дазволена.

II.

Па цёмных, крутых, вузкіх сходах спусьціўся Загорскі ўніз, выйшаў на вуліцу і павярнуўшы налева, узыйшоў на мост. Рака была яшчэ не замерзшы. Халодная брудная вада яе з ціхім чуць чутным бульканьнем каціліся ў Чорнае мора; сяды-тады большая ці меншая крыга лёду, ныркуючы і круцячыся, плыла ў невядомую дарогу.

Абраз гэты Загорскаму быў добра знаны і яго ня вабіў. Шпаркім крокам перайшоў ён праз мост і па вузкой крутой вуліцы пачаў падымацца ўверх, кіруючыся к гораду. Усё на гэтай вуліцы было пуста і ціха—брамы і вокны зачынены, крамы пазамыканы—толькі пасьпешныя крокі двох-трох сьпяшаўшыхся таксама кудысь хлапцоў будзілі гэту нямую цішыню. Але як толькі Загорскі падняўся на гару і перад ім адчыніўся невялічкі прыгожы пляцок, усё адразу зьмянілася. Крык, гоман шум напоўнілі адразу паветра. Жыцьцё тут біла і кіпела з ўсей сілы: з вокан біў сьвет, з кавярань і растаранаў няслася музыка, снавалі ўзад і ўперад напудраныя і намалявэныя дзяўчаты, круціліся ласа на іх паглядаўшыя салдаты, там і гэнам, затрымаўшыся каля сьцяны ці ў браме, пара аб чымсьці згаварвалася і таргавалася, дзьве ці тры з гэткіх пар перад самым носам Загорскага схаваліся ў дзьвярох готалю.

І гэты абраз быў яму добра знаёмы: ён наперад ведаў, што ў готаль увойдзе заўсёды першая дзяўчына, што яна бойка, разьвязна, прывычнаю рукою сама адчыніць дзьверы і сьмела нераступіць парог; салдат-жа заўсёды будзе ісьці ззаду, паходкай нясьмелай і, патупіўшы вочы—быццам ён штосьці ўкраў, або ідзе красьці.

Не зварачываючы ўвагі на заклік гэтых багінь ночы „можа пойдзем?" — ішоў Загорскі далей, ішоў таксама шукаць сабе „багіні", але ня тут: тут быў прыпыпак салдацкі і Загорскі заўсёды аднасіўся да яго з пагардай.

Праміnуўшы дзьве-тры кавярні, увайшоў ён на залітую сьветам шырокую вуліцу. Тут ужо пачалася сапраўдная таўкучка: прыбраныя і выстраеныя таўстыя багатыя жанчыны, у купаніі з такімі-ж разадзетымі мужчынамі, высока задзершы галовы, насупіўшыся, з пагардай, важна паглядвалі кругом на ўсіх і зьнікалі ў багатых цукернях ды растаранах; абарваныя, чуць ня голыя дзеці, з цэлымі кіпамі каляровых рэклям бегалі ад аднэй пары да другой; аўта саплі і раўлі, званілі званкі і шархучкі возьнікаў; бегалі з тацамі на галовах пасыльныя з пякарняў і цукерняў, сьпяшаючыся што найхутчэй занясьці багатым кліентам торты і бабкі, там і гэнам абарваны, чуць жывы, худы жабрак, прытуліўшыся ў цёмным кутку брамы; нясьмела выцягваў сваю кашчавую сінюю руку і зорка аглядаючыя, ці няйдзе дзесь паліцыянт, кланяўся нізка сівой сваей галавой усім праходжым, вымаліваючы грошы на хлеб, дзьве ці тры абарваныя жанчыны, тулячы да худых сваіх грудзей малых дзяцей, таксама нясьмела прайшлі праз вуліцу, выцягваючы пасьпешна руку з просьбаю хлеба і пужліва азіраючыся кругом; скорчыўшыся ад цяжкай ношы, насільшчык, абліваючыся як ў пятроўку потам і цяжка сапучы, валачыў кудысь вялікі мяшок—усё гэта перапуталася і парамяшалася, творачы якуюсь каламесіцу, у якой на фоне багацтва, роскашы і збытку высоўвалі свае кашчавыя даўгія рукі бяда, голад і холад, ляпаючы і скрыгаючы сваімі страшнымі зубамі.

Гэта ўсё чамусьці сягоньня, як ніколі перш, кінулася ў вочы Загорскаму і ён пачаў пільна прыглядацца да таго, што кругом яго тварылася, прыглядацца не як паліцыянт, які шукае „крамолы" проціў пісаных законаў і распараджэньняў, а як чалавек, як грамадзянін. І ў яго галаву раптам прышло пытаньне.

— „Чаму ў гэту Новагоднюю ноч ня ўсе весяляцца, чаму ў той час, як частка сьпяшыць весяліцца, большасьць людзей забіта горам і працай"?

Аднак, прыкрае ўражаньне скора ў яго ўступіла свае месца пачуцьцю здаволенасьці сваім лёсам, пачуцьцю гордасьці з свайго становішча і вышэйшасьці ад гэтага галоднага, абдзёртага шэрага натаўпу.

— „Якое мне дзела да гэтых людзей?... Найшоў чым забіваць сабе галаву: глядзі, рабе, сябе—будзе досыць з цябе" падумаў ён сабе і, каб зьмяніць думкі, пачаў закурваць.

— „Можа пойдзем"? спыталася ціха, нясьмела якаясь дзяўчына, штурхаючы асьцярожна, быццам зьнянацку, яго ў бок.

Загорскі падняў галаву і скамянеў на месцы: прад ім грызучы нэрвова сланэчнік і патупіўшы стыдліва вочы, у цяні высокага дзерава стаяла тая-ж самая дзяўчына, арыштаваць якую ён хацеў у часе дэманстрацыі натаўпу перад вастрогам:

Наступіла маўчаньне; Загорскі праніклівa глядзеў на дзяўчыну і здавалася мерыў яе з ног да галавы: дзяўчына патупіўшы вочы грызла сланэчнік і, быццам чакаючы сьмяротнага прысуду, баялася падняць вочы.

— „Што-ж пойдзем"? спыталася яна ўзноў.

— „Пойдзем, але куды"? адказаў Загорскі голасам, з якога чулася пытаньне, зьвернянае ня столькі да дзяўчыны, колькі да сабе.

— „У готэль S... тут недалёка"...

— „А ў іншае месца са мной пойдзеш?...

Дзяўчына замялася і няведала сама, што адказаць; у вачах яе адразу мігнула нявера і якісьці страх, каб яе не ашукалі. Загорскі заўважыў гэта адразу.

— „Ашукаваць ня буду „прагаварыў ён, вынімаючы з партфэлькі чатыры банкноты і ўсоўваючы іх у руку дзяўчыны.

Тая пасьпешна, канвульсыўна, быццам баючыся, што грошы ад яе кудысь уцякуць, заціснула іх у руцэ і задумалася над тым, ці хаваць іх, ці не. Страх перад чымсьці няведамым, грозным замаляваўся на яе твары—яна пачала то чырванець, то бялець.

— „Ня бойся, мы нікуды далёка ня пойдзем" — прагаварыў ён лагодна, мягка, можа навет першы раз за час сваей службы. „Мы зайдзем толькі вось сюды ў растаран спаткаць Новы Год"...

Дзяўчына яшчэ раз уздрыганула, але на астатку падала яму сваю руку і яны, як старыя знаёмыя, увашлі ў растаран.

III.

У салях растарану ўжо ўсе амаль сталы былі занятыя. Разадзетая па апошняй модзе публіка, рыхтуючыся спатыкаць Новы Год, падкрапляліся каньяком, віном і лікёрамі; музыканты аўтаматычна, як заведзеныя машыны, ігралі розныя тандэтныя ўвэртуры і маршы і нэрвова, быццам ня могучы дачакацца канца ночы, паглядалі на загарак; лёкаі чуць не бягом разнасілі закускі і выпіўкі.

— „Асобныя пакоі ёсьць?" — спытаўся Загорскі ў выбягшага да іх на спатканьне лёкая, даючы яму адразу „на гарбату".

— „Калі ласка" — адказаў той, нізка ім кланяючыся і просячы іх ісьці за імі.

Змагаючыся за свой дабрабыт, беларуская люднасьць пры дапамозе сваей інтэлігенцыі пачала адчыняць таксама школы ў роднай мове, перамагаючы ўсе перашкоды з боку розных уладаў, якія ў працягу таго часу часта зьмяняліся. Школы адчыняліся дзесяткамі і сотнямі.

Так у 1918 — 1919 школьным годзе была адчынена каля 400 школаў, гэтая лічба павялічылася у 1920—1921 годзе да 514 і дасягнула свайго кульмінацыйнага пункту. Ад часу далучэньня Літвы Сярэдняй да Польшчы пачынаецца руйнаваньне беларускага школьніцтва польскаю ўладаю; ня гледзячы на культурна-нацыянальныя гарантыі для меншасьцяў, даныя Вэрсальскім і Рыскім Трактатамі, так роўна і Польскай Канстытуцыяй (арт. 109, 110), усе беларускія школы былі зачынены амаль у працягу аднаго году, на месца якіх усюды адчыняліся польскія,

Аднак, сялянства не адмовілася ад думкі мець родную школу і ў 1922 — 1923 шк. годзе зроблена было сельскімі грамадамі 192 пастановы на беларускія школы, ў 23 — 24 годзе да выданьня праз Сойм языковых уставаў (31/VII 1924 г.) 254. Але на жаль ні адна з гэтых пастановаў ня была прынята пад увагу.

Пасьля апублікаваньня 7./I. 1925 г. выясьненьня Міністра Асьветы да соймавага закону аб школьніцтве пачынаецца складаньне дэкляр цыяў на ўрадавую беларускую школу. Так, у пачатку 1925 году да 31-га сакавіка было складзена дэклярацыяў на 400 школаў, лічучы па 50 дзяцей на школу і на 1925 — 1926 школьны год на 412 школаў, але таксама ні воднай школы ня было адчынена. У бягучым школьным годзе на падставе складзеных дэклярацыяў у 1926 г., на 345 школ па рэгістрацыі толькі Т-ва Бел. Школы адчынены ў Віленскім школьным вокрузе 14 беларускіх урадавых школ і 10 утраквістычных, у Палескім 5 беларускіх і 10 утраквістычных і ні воднай школы ў Беластоцкім вокрузе (пав. Лідзкі, Горадзенскі і Ваўкавыскі).

На захады Т-ва аб канцэсіі на прыватныя школы на агульны лік больш сотні заяваў—было прызнана 10 канцэсіяў, пры чым ні водзін кандыдат на пасаду вучыцеля ня быў зацьверджаны, навет з тых, хто мае польскія кваліфікацыі.

Польскія школьныя ўлады, побач з польскай адміністрацыяй на так званых „крэсах" разам з шовіністычна настроеным польскім грамадзянствам мэтадычна вядуць упорчывае змаганьне з імкненьнем беларускага сялянства да роднае школы, аб чым сьведчаць сотні жалаб на надужыцьце і нарушэньне языковых законаў. Пасьля крывавай вайны на роднай Беларускай зямліцы вядзецца ня менш зацятая вайна культурная, вайна за душу падрастаючых пакаленьняў. Спадзяемся, што гэтую вайну мы вываем.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Сымвалічны пажар слаўнага замчышча графа Тарноўскага ў Дзікаве.

21 сьнежня ў маёнтку ведамага польскага магната графа Тарноўскага, Дзікаве, пажар зьніштожыў вялізарны палац—з масай вельмі цэнных калекцыяў і бібліатэкай кнігаў і рукапісаў. Толькі каля паловы ўсяго багацьця, сабраннага ў палацы ў працягу некалькіх вякоў,удалося адратаваць ад вагня.

Цікаўна, што якраз ў гэтым самым палацы ў Дзікаве адбылася палітычная, выбарная нарада найбуйнейшых дый тытулаваных абшарнікаў („дзікаў", ці „зубраў") усей Польшчы. Нарада мела мэтай—шляхом выбараў з дапамогай прыхільнага да абшарнікаў ураду, які прыслаў на нараду свайго „інструктара" палк. Слаўка, (асабістага ад'ютанта-даверанага марш. Пілсудскага)—адбудаваць старадаўняе панаваньне магнацтва ў Польшчы...

Ці не зьяўляецца гэты пажар у Дзікаве—сымвалічнай перасьцярогай—таго лёсу, які чакае гэтую недарэчную думку паўстаўшых з магілаў мінуўшчыны „трупаў" — вярнуць сабе ізноў уладу над жывымі народамі краю...

Непамысны для Польшчы прысуд Гаагскага Трыбуналу ў справе Хожаўскіх хімічных заводаў.

Гаагскі Міжнародны Трыбунал выдаў прысуд, якім адкінуў польскі пагляд на справу нямецкіх хімічных заводаў у Хожове, якія польскі ўрад канфіскаваў, як „ваенную здабыч,—ня гледзячы на тое, што перад тым нямецкі ўрад прадаў гэтыя заводы прыватнай кампаніі. Польскі ўрад абвясьціў гэтую прадажу „фікцыйнай" (фальшывай), дзеля чаго адмовіўся заплаціць адшкадаваньне за канфіскату фабрыкаў. Нямецкі ўрад падаў скаргу ў Трыбунал у Гаазе, які пасьля сьцягу працэсаў урэшце вырашыў справу на карысьць Нямеччыны.

Бэрлінская польская газэта „Поленія" дзівіцца, чаму гэта польская прэса—як вады ў рот набраўшы, маўчыць аб гэтым прысудзе, пекарысным для Польшчы, аб якім нямецкая прэса піша ўсьцяж вельмі дэтальна. Аб гэтым прысудзе не паведаміла польскае грамадзянства навет польскае афіцыяльнае тэлеграфнае агенства, якое мае абавязак гэта зрабіць... Ясна, што агенства і „санацыйная" польская прэса ня хоча рабіць няпрыемнасьці шэфу польскага ўраду, які толькі што такім пераможцам вярнуўся з Жэнэвы. Так піша „Поленія".

Замест расстрэлу—павешаньне у Польшчы.

Польскі ўрад выдаў дэкрэт Прэзыдэнта, паводле якога выкананьне сьмяротных прысудаў цывільнымі судамі — звычайнымі ці даразнымі—ня будзе больш рабіцца вайсковымі ўладамі—шляхам расстраляньня, але— цывільным катам—праз павешаньне. Толькі ў часе існаваньня ваеннага ці іншага „надзвычайнага" палажэньня можа быць тасавана расстраляньне — у паразуменьні з ваенным міністрам.

Падвышка цаны на соль.

З 21/XII падвышана ўрадам цана на соль з 32 гр. за кіло да 34 гр. Гэта называецца барацьбой супроць дарагавізны.

Пасьпехі Бойкі.

Галоўная Управа „Хрысьціянска-Народнага Саюза" кс. Стаялоўскага ў Кракоўскім ваяводзтве пастанавіла прылучыцца да Бойкі.

П. П. С. усталіла сьпіскі кандыдатаў.

21/XII адбылася паседжаньне ў К. ППС, на якім усталена сьпіскі кандыдатаў.

Выбарныя камбінацыі сацыял-угоды.

У Кракаве, як паведамляе прэса, стварыўся блёк сацыял-угоды, у які маюць увайсьці ППС, Бунд, нямецкія сацыялісты і нейкія групкі славянскіх сацыялістаў. (Ці не Мамонька ?—Р э д.).

Яшчэ аб блёку сацыял-угоды.

Як паведамляе „Głos Prawdy", ППС. пойдзе на выбары супольна з нямецкімі сацыялістамі. Існуе магчымасьць далучэньня Бунда. У гэтай справе мае на гэтым тыдні адбыцца канфэрэнцыя між прадстаўнікамі нямецкіх, польскіх і жыдоўскіх сацыял-угодаў у Лодзі. На гэтай канфэрэнцыі будзе разглядацца ўжо справа кандыдатур.

ППС і Вызваленьне, ня гледзячы на выразную волю „Дзядка", каб Вызваленьне і ППС ня йшлі разам на выбары, П (аслушныя) П (акорная) С (лугі) ў некаторых мяйсцох не датрымоўваюць сваіх забавязаньняў. Гэтак, як паведамляе „Głos Prawdy", ППС і Вызваленьне пойдуць разам у пав. Петрковскім і Бжэзінскім. Ня выключаны мяйсцовы блёк яшчэ і ў іншых паветах.

Урадоўцы ня могуць кандыдаваць у тых выбарных акругох, у якіх працуюць.

Міністэрства ўнутраных спраў выдала на падставе ардынацыі выбарчай загад, не дазваляючы ўрадоўцам кандыдаваць у той выбарнай акрузе ў Сойм ці Сэнат, у якой яны служаць. Гэтая забарона датычыць і тых асоб, якія пакінулі службу ў прадвыбарным часе або былі перанесены ў іншую акругу, але служылі ў папярэдняй у дзень 5-га сьнежня.

Заграніцай.

Новы сэнат вольнага места Гданска.

Новы сэнат (урад) Вольнага места Гданьска дагэтуль яшчэ ня можа сканструавацца, ня гледзючы на тое, што пасьля выбараў прайшло ўжо шмат часу. На выбарах, як ведама, перамаглі левыя ды цэнтравыя дэмакратычныя партыі, а найбольш галасоў ды мандатаў здабыла сацыял-дэмакратыя. Дык справа ідзе цяпер аб стварэньні коаліцыі (супрацоўніцтва) — сацыял-дэмакратаў, цэнтраўцаў і лібэралаў. Старшынёй ураду, ці— паданцыгску—прэзыдэнтам сэнату, мае быць сацыял-дэмакрат, як прадстаўнік найвялікшай фракцыі парляманту; віцэ-прэзыдэнтам быццам таксама мае быць сацыя-дэмакрат.

Трэба думаць, што такі ўрад — з перавагай сацыял-дэмакратаў—лягчэй дойдзе да паразуменьня з Польшчай у рознага роду спорных справах, якія цяпер усьцяж разглядаюцца ў Лізе і ў Гаазе (у Гаагскім Міжнародным Трыбунале).

Вальдэмарас ідзе на ўступкі (?).

З Коўна ідуць весткі, быццам Вальдэмарас ідзе на ўступкі, прапануючы апазіцыі паразуменьне. Быццам пасьля новага году, як заявіў сам прэм'ер, пачнуцца рашучыя перагаворы з апазіцыяй — аб стварэньні коаліцыйнага ўраду. Вальдэмарас ставіць варункам, каб партыі апазіцыі не выстаўлялі толькі ў міністры асобаў, якія, выступаўшы востра проці прэм'ера, папсавалі з ім асабістыя стасункі. Ад сацыял дэмакратаў ды народных сацыялістаў Вальдэмарас, апроч таго, трэбуе, каб яны рашуча парвалі ўсялякія адносіны з літоўскімі эміграпнтамі, . якія за граніцай вядуць проці яго барацьбу.

Літоўскі афіцыёз—аб варунку распачыцьця перагавораў з Польшчай.

Афіцыяльны орган літоўскага ўраду „Летувіс" зьмясьціў перацавіцу, у якой перадусім даводзіць, што літоўскі ўрад здабыў поўную пабеду ў Жэнэве. Перадусім — рэзалюцыя Рады пазбавіла Польшчу магчымасьці тасаваць аружную сілу проці Літвы... Пасьля — літоўскія скаргі на гвалты польскага ўраду ў Віленшчыне над літоўскімі дзеячамі знайшлі цалком увагу з боку Рады. А галоўнае, гэта—тое, што Рада пакінула „адкрытым" літоўска-польскі спор з-за Віленшчыны. Дык, — калі Рада адначасна „парадзіла" Польшчы і Літве распачаць перагаворы аб узнаўленьні нармальных стасункаў, дык ясна, што гэтыя перагаворы якраз і павінны распачацца—з спорнай справы аб Віленшчыне. Запраўды-ж,—Літва ня прызнае сталай граніцай тэй „дэмаркацыйнай лініі", якая праведзена была аднабочна — шляхам ваеннага гвалту — Польшчай. Гэта значыць, што наміж Літвой і Польшчай няма прызнанай з абодвух бакоў граніцы. А ведама-ж — без устанаўленьня граніцы ня можна пачаць ніякіх перагавораў у справе камунікацыі — чыгункавай ці паштовай, без якой, з свайго боку, ня можна ўзнавіць нармальных стасункаў гарговых і іншых. Гэткім чынам—ясна, што, перагаворы павінны распачацца справай перагляду граніц.

Дык пасьпех гэтых перагавораў цалком залежыць ад польскага ўраду. Ен ведае дамаганьні Літвы, і, калі захоча пайсьці на ўступкі, дык жаданьне Лігі будзе споўнена.

Сэнсацыйная рэвэляцыя англійскай газэты.

Англійская газэта падае сэнсацыйныя весткі аб тым, што рабілася ў Жэнэве ў справе польска-літоўскага спору дый — што значыць канцавы пункт рэзалюцыі Рады Лігі, датычуды Віленшчы. Тады, як Вальдэмарас стаяў рашуча на груньце літоўскіх правоў на Вільню, Пілсудскі быццам згадзіўся на тое, каб у рэзалюцыі пакінута была пытаньне аб Віленшчыне „адкрытым". Пілсудскі заявіў у Жэнэве, што ён уверани ў тым, што мірныя адносіны з Літвой з часам давядзець да натуральнага ды дабравольнага палітычнага аб'яднаньня абодвух народаў — польскага і літоўскага...

У справе ўзнаўленьня англійска-радавых стасункаў.

На паседжаньні парляманту 21 сьнежня Чэмбэрлен—на запытаньне аднаго з паслоў: ці на падставе жэнэўскай размовы міністра з Літвінавым бачыць англійскі ўрад магчымасьць распачацьця перагавораў з радавым урадам,—адказаў, што—пакуль сучасныя адносіны паміж абодвума ўрадамі ня зьменяцца на лепшыя, ён ня бачыць магчымасьці паразуменьня.

Тое, што робіцца англійскім урадам у Кітаі, найлепш паказвае, чаму англійскі міністар „ня бачыць магчымасьці паразуменьня з Радамі"...

Цікаўная палеміка ў справе зьместу рэзалюцыі Рады Лігі Нацыяў адносна да польска-літоўскага спору.

Частка англійскай прэсы, падтрымліваючы становішча Літвы ў яе споры з Польшчай з-за Вільні, даводзіць, што запраўды— Рада Лігі, пазываючыся на апінію камісіі сваіх праўнікаў, пастанавіла, што рашэньне Рады Паслоў зусім ня вяжа Лігі Народаў, якая можа ізноў пераглядзець справу Віленшчыны, як ужо пераглядала шмат падобных справаў дагэтуль.

Быццам выраз гэтай сваей нязьвязаннасьці пастановай Рады Паслоў Рада Лігі і дала ў канцы рэзалюцыі, пакінуўшы справу Віленшчыны адкрытай"...

— „Што пан сабе захочаце?"—пытаўся машынальна лёкай, павесіўшы пальто Загорскага і яго дамы на вешалку.

Загорскі закаваў сабе вячэру з каньяком.

— „А пані што?"—зьвярнуўся лёкай да дзяўчыны.

Дзяўчына зьмяшалася і сама ня ведала, што ей адказваць. З гэтага прыкрага палажэньня выратаваў яе Загорскі, загадаўшы прынясьці тую-ж самую вячэру і для яе.

Вячэра і каньяк неўзабаве былі пададзены. Партнэрка Загорскага, на яго дзіва, ад каньяку адказалася, але затое з апэтытам і прагавітасьцю галоднага ваўчаняці накінулася на вячэру, зьядаючы яе да апошняй драбінкі.

— „Можа, пані вып'еш шклянку гарбаты?"—спытаўся Загорскі ў дзяўчыны, бачучы, як смачна і здаволена аблізвала яна свае вусны, пасьля толькі-што зьедзенай вячэры.

— „Дзякую,—да гарбаты я ня прывыкла"... адказала яна яму і схамянуўшыся, што сказала тое, чаго ня трэба было казаць, пачырванела, як макавы цьвет.

— „Як та пані да гарбаты ня прывычная?" спытаўся зьдзіўлена Загорскі.

Дзяўчына пачырванела яшчэ болей і патупілася. Відаць было, што гэтае пытаньне закранула самы інтымны, самы балючы куток усяго яе жыцьця, куток, які яна хацела-б схаваць як найдалей ад вока чужога чалавека.

Загорскі інстынктыўна пазнаў і адчуў гэта, а саромлівасьць, з якою гэта дзяўчына хавала гэту бязумоўна трагедыю свайго жыцьця, дадавала ёй яшчэ больш цаны і вартасьці. Штосьці прыемнае, роднае, цёплае агарнула, абвеяла і пацягнула яго да гэтай дзяўчыны, пацягнула не як мужчыну да жанчыны, а як чалавека да чалавека, як прыяцеля да свайго слабейшага і малодшага таварыша.

Быццам п'яны, устаў ён з сваго крэсла, прайшоўся разоў некалькі па цесным пакойчыку, затрымаўся ззаду ў дзяўчыны і пачаў да яе прыглядацца, сілючыся штосьці прыпомніць. А тая, адчуўшы гэты прыліклівы пагляд, счырванела яшчэ больш.

— „Адкуль пані родам?"—спытаўся ён ціха:

— „Што пану за інтэрас да ўсяго гэтага"?.. адказала яму горда дзяўчына, устаючы з месца.

І дзіўная справа: пачуўшы гэты горды адказ, Загорскі раптам уздрыгнуў усім сваім целам і, як шалёны, схапіў дзяўчыну за руку.

— „Наталька, ты!.." ускрыкнуў ён, трасучыся ад радасьці.

— „Янка"!.. усхліпнула ў адказ дзяўчына і ўпала яму на рукі.

— „Дзе тата, мама дзе, дзе меншыя, дзе Маруся, Васіль?" пытаўся Загорскі, тулячы да грудзей сваіх родную сястру. „Вязі мяне хутчэй да іх!.." ускрыкнуў ён ізноў, схапіўся за галаву і, бясьсільна асунуўся на канапу, заплакаў, заплакаў чыстымі, гарачымі сьлязамі жалю, сьлязамі адраджэньня—ён ужо без адказу ведаў, дзе яго бацька—гэта яна сказала яму голасна, зычна ў часе маніфэстацыі, калі, як шалёная, кідалася да вастрожнай брамы, не зважаючы ані на штыкі, ані на вінтоўкі...

Загорскі плакаў сьлязьмі жалю, Наталька плакала сьлязьмі радасьці, што знайшла свайго брата, якога іхняя сям'я даўно ўжо аплакала, як забітага ў сусьветнай вайне. І дзіўнае здарэньне: кволая дзяўчына перамагла свой плач перш і перш запанавала над сваімі нэрвамі.

— „Янка, га Янка, чаго ты плачаш?.. Перастань!.. На вось выпі лепш троху каньяку і супакойся..." усьцішала яго дзяўчына.

— „Ах, Наталька, Наталька!.. Я ня варт, каб ты мяне супакойвала, да мяне датыкалася сваімі рукамі".

— „Чаму"?

— „Глядзі"... прагаварыў ён у адказ, сьціраючы пасьпешна, намочаный насаткай пудру з свайго левага віска.

— „Дык гэта ты хацеў мяне арыштаваць у часе маніфэстацыі ля вастрогу?!" пыталася зьдзіўлена дзяўчына, ўсплёскаваючы рукамі.

— „Я, Наталька", адказаў ёй ціха Загорскі і зноў заплакаў.

— „Ну і чаго-ж ты расплакаўся як баба"—супакойвала яго Наталька. „Табе-ж горай бакі баляць, як мне".

Словы гэтыя нарэшце паскуткавалі, і Загорскі паволі пачаў супакойвацца.

— „Наталька, якім спосабам ты папала на вуліцу?"пытаўся ён, пасадзіўшы сястру побач з сабою на канапе.

— „Надта проста"—адказала аму дзяўчына". У Саратаве прабылі мы аж да дваццаць першага году. Жылі на тэй самай кватэры, з якой цябе забралі ад нас у салдаты. Жыць было ўжо надта страшна—быў голад, жылі аўсом ды мякінай; вось мы і паехалі дамоў. Дома мы апынуліся голыя, як стой— ні хлеба ні грошы, ні адзежы, ні дрэва на будоўлю. А з гэткім запасам на нашай парытай акопамі дзесяцціне не разгуляешся. Тата рашыўся ехаць у горад, і мы апынуліся ў Кішэнёве. Спачатку так-сяк трымаліся: тата служыў на чыгунцы, а мы з Васілём вучыліся; але пасьля тату, як украінца, звольнілі са службы. Доўга кідаўся тата і сюды і туды, шукаючы працы, але пайсьці яе нідзе ня мог, бо было надта многа безработных і нам узноў прышлося „класьці зубы на паліцу". Голад аднак ня цётка і, каб ратавацца ад галоднай сьмерці і дабіцца якой дапамогі, рашылі безработныя устроіць дэманстрацыю. Дэманстрацыя гэта не ўдалася. Тату заарыштавалі...

„Даведаўшыся аб татавым арышце, мама сплакалася і захварэла; захварэў таксама і Васіль. Засталіся здаровымі толькі мы з Марусяй.... Ну я і мусіла ратаваць і сябе і іх ад голаду і холаду...

— „А як маецца мама цяпер?.. Паправілася?" спытаўся задыхаючыся Загорскі.

— „Дзе там!.. Памёрла", прагаварыла ціха дзяўчына і пачала выціраць з вачэй сьлёзы.

— „Мама памёрла з голаду, тата ў вастрозе, сястра на вуліцы!.. сястра прастытутка!.. А я?.. я—верны сторож!.." — ускрыкнуў Загорскі, быццам вар'ят, хапаючыся за галаву рукамі. „Я за некалькі марных лей выракся іх, пачаў іх саромецца, ня даў ім навет свайго адрасу, не паведаміў, што хоць жыў, але верна вартую свайго бацьку... вартую сваіх суседзяў!.. Ха-ха-ха!.. Вартую так вартую!.." і ён заліўся дзікім рогатам.

— „Янка, Янечка, супакойся"... угаварвала яго дзяўчына, тулячыся да яго ўсей сваей маладой істотай. „На вось выпі гарбаты", гаварыла яна, хапаючы са стала халодную шклянку.

Загорскі прагавіта прынік да шклянкі і духам апаражніў яе. Халодная гарбата яго асьвяжыла, цёплая ласка сястры троху супакоіла і ён паволі пачаў прыходзіць да розуму.

— „Наталька, дарагенькая, мілая, вязі мяне хутчэй да вас, вязі мяне да Марусі, да Васіля..." гаварыў ён, як ня прытомны.

— "Супакойся, пасьпееш, пабачышся... Я-ж думаю, ты ад нас ужо не ўцячэш больш, а застанешся з намі?..

— „Застануся", прагаварыў ён радасна і ўскакаваючы з месца, каб адзецца і ісьці хутчэй да брата і сястры.

— „Ура-а!.. Ура-а!.. Ура-а!.. нясьліся з салі п'яныя крыкі спатыкаўшых Новы Год.

Бам-бам-бам—біў гадзіньнік.

Загорскі аднак на іх не зьвяртаў увагі і пасьпешна апранаўся: ён пачаў свой Новы Год і звальненьня са службы ўжо не баяўся — у сваіх жылах ён чуў пралетарскую кроў.

Француская прэса, ня кажучы ўжо аб польскай, энэргічна зьбівае гэты „вельмі небясьпечны для мірнага ладу ў Эўропе" наступ часткі ангельскай прэсы. Афіцыёз францускага ўраду „Тан" даводзіць, быццам „рашэньні Рады Паслоў (Антанты) маюць сілу закону". Дык каго... — Пэўне-ж толькі — не іх тых дзяржаваў, якія ня маюць паслоў у гэтай Радзе дый ня прызналі яе „пастанову"... Што датычыць Лігі, дык і для яе маюць сілу закону толькі тыя пастановы Рады Паслоў, якія яна прызнала. Што-ж датычыць справы перагляду граніцаў, дык аб гэтым у Статуце Лігі выразна сказана ў яе статуце. „Тан" даводзіць, быццам дзеля гэтага патрэбна згода абедзьвюх старонаў. Так, але— над націскам Лігі... А калі згоды ды паразуменьня не дасягнута, тады...—Тады Статут Лігі Нацыяў, маючы мэтай забясьпечаньне проці вайны, выразна прадбачыць магчымасьць тасаваньня ваенных спосабаў пераапроці граніцаў, якія... „могуць пагражаць міру".

Новыя сэнсацыі ў справе літоўска-польскага спору ў Жэнэве.

Радавая прэса, якая ня зьвязана ніякімі „дыпляматычнымі меркаваньнямі", раскрывае на сваіх старонках вельмі цікаўныя, а часта сэнсацыйныя тайны хітрай дыпляматычнай гульні дзяржаваў, якія заходня-эўрапейская буржуазная прэса часамі хацела-б, можа, схаваць шчыльна...

Так і ў справе жэнэўскіх перагавораў радавая прэса раскрывае запраўды-ж сэнсацыйныя весткі. Як вядома, італьянская дэлегацыя, у Жэнэве ўвесь час падтрымлівала Літву проці Польшчы. „Палажэньне, створанае ў Жэнэве, аказалася значна больш скамплікаваным, чым гэта сабе прадстаўляла польская дыпляматыя... „Як высьветлілася, Вальдэмарас несподзявана для сабе знайшоў надзвычайную падмогу з боку італьянскай дыпляматыі, якая спрытна выкарыстала справу Віленшчыны, як козыр проці Францыі". Ну, і, ведама-ж,...

„Дык, у рэзультаце так скрыжаваўшыхся інтарэсаў вялікіх дзяржаваў — інтарэсы Польшчы павінны былі адыйсьці на другі плян... Польскі міністар замежных спраў ня здолеў справіцца з такой адказнай дыпляматычнай барацьбой дый — зьвярнуўся да Варшавы — паклікаўшы на ратунак марш. Пілсудскага"...

І Пілсудскі, значыць, як высьвятляе англійская прэса, змушаны быў—„дзеля хутчэйшага вырашэньня" — згадзіцца пакінуць справу Віленшчыны адкрытай, як трэбаваў гэтага Вальдэмарас. Калі праўда тое, што пішуць „Известия", дык відаць „прыязьнь" паміж Пілсудскім і Мусоліні не вельмі абавязвае Мусоліні...

Дзеля таго ён так лёгка зрабіў цяпер уступкі Літве ў цэлым шэрагу пунктаў, а перадусім—у справе ўтрыманьня за Літвой яе прэтэнсіі да Вільні, што гэтая лёгкасьць зьдзівіла ўсіх у Жэнэве. Толькі дзеля таго так лёгка ды хутка дайшло да паразуменьня паміж Польшчай і Літвой у Жэнэве і да прыняцьця імі формулы рэзалюцыі, апрацаванай Радай. За гэтую ўступчывасьць Пілсудскага Рада была вельмі ўдзячна Пілсудскаму. Англійская газэта канчае заклікам да літоўскага народу, каб той зразумеў добра гэты факт прыхільнасьці да яго з боку Пілсудскага. Трэба думаць, што зразумее... Дзеля таго-ж і баіцца кожны літоўскі ўрад навет узнаўленьня нармальных стасункаў з Польшчай.

Радавая прэса ў справе польска-літоўскіх перагавораў.

Цікаўны камэнтарый (тлумачэньне, высьвятленьне) дае справе польска-літоўскіх перагавораў радавая прэса.

Як ведама, як радавая таксама і нямецкая дэлегацыя, рашуча парадзіла ў Жэнэве Вальдэмарасу спыніць „стан вайны з Польшчай", добра ведаючы, што гэтым зусім ня спыняўся „стан спору" з Польшчай з-за Віленшчыны, які можа быць вырашаны толькі беспасрэдным паразуменьнем Польшчы з Літвой. Як ведама, ССРР паводле Рыжскага Трактату абавязалася толькі пасьля гэтага паразуменьня прызнаць польска-літоўскую граніцу канчальнай. Дык—у арт. „Вузел не развязаны" — „Известия" таксама, як і літоўскі афіцыёз, пішуць, што перагаворы паміж Літвой і Польшчай павінны пачацца якраз з паразуменьня ў справе граніцаў.

„Аднак-жа—ці можна сказаць, што перагаворы гэтыя будуць весьціся ў нармальнай атмасфэры ўзаемнага даверыя"?

На гэтае пытаньне газэта адказвае адмоўна. Пазываючыся на „афіцыяльны" орган уплывовых польскіх вайсковых колаў „Польска Збройна", які ўсьцяж трэбуе далучэньня Літвы да Польшчы, „Известия" пішуць:

„Рэзалюцыя Лігі Нацыяў робіць цяжэйшым для Польшчы яўнае аружнае выступленьне проці Літвы, але зусім ня спыняе магчымасьці падрыхтаванага Польшчай непасрэдняга ўтаргненьня ў Літву, не перашкаджае ціхай інтэрвэнцыі (ўмяшацельства) ў унутраныя адносіны ў Літве,—дакананьня там новага перавароту, які-б умагчыміў заключэньне гэткай польска-літоўскай уніі"...

Дзеля таго, як цьвердзіць газэта, небясьпека вайны зусім ня спынена, але наадварот — у кожнай хвіліне яна можа зрабіцца актуальнай.

„Польска-літоўская граніца не перастала быць запалам вайны ў Эўропе. І будзе так датуль, дакуль адказныя колы ў Польшчы ня выракуцца такога вырашэньня польска-літоўскага спору, пры якім захісталася-б раўнавага ў Усходняй Эўропе". Дзеля таго, Радавы Саюз будзе асабліва ўважна сачыць за ходам выпадкаў. Радавы ўрад будзе надалей з усей энэргіяй працаваць для ўтрыманьня міру на Усходзе Эўропы.

Зачыненьне сэсіі англійскага парляманту.

22 сьнежня англійскі кароль ўрачыста зачыніў сэсію парляманту, прачытаўшы асабіста ў палаце лёрдаў „тронавую прамову".

У гэтай прамове даў агляд пасьпехаў англійскай палітыкі за ўвесь мінулы год. Кароль сцьвярдзіў палепшаньне прыязных стасункаў з Францыяй, памысны рэзультат перагавораў з Эгіптам. Прамова караля асабліва падчыркнула „працу Лігі Нацыяў дзеля ўкрапленьня сусьветнага міру". „Цяжка было каралю памірыць гэтыя кампліменты Лізе Нацыяў за яе „мірную працу" з адмовай Англіі ад паразуменьня з Амэрыкай у справе разбраеньня на моры. Але — ці-ж Чэмбэрлен, які пісаў гэтую „прамову караля", ня ведаў, як выкруціцца і тут.—Дык — кароль „з жалям" сцьвярдзіў — „непасьпех разбраенчай канфэрэнцыі", але заявіў тут-жа, што гэта зусім не перашкаджае Англіі самахоць—„абмяжаваць праграму далейшай разбудовы ваеннага флёту, маючы на мэце толькі абарону раскіданай па ўсяму сьвету вялізарнай Брытанскай Імпэрыі"...

У канцы агляду палітыкі свайго ўраду кароль указвае на вялікае значэньне для ўкрапленьня сілы Імпэрыі адбыўшайся ў мінулым годзе „канфэрэнцыі" — губэрнатараў, камісараў ды іншых прадстаўнікоў англійскай улады ўсіх 26 калёніяў і мандатавых краёў, а таксама—на важнасьць пакліканай урадам камісіі дзеля апрацаваньня новага пашыранага статуту—аўтаноміі Індыі.

Рэзультаты кангрэсу камун. партыі ССРР.

20 сьнежня закончыў працу XV кангрэс камуніст. партыі ССРР. Нова-выбраны Цэнтральны Камітэт лічыць 71 асоб — на 9 больш, як папярэдні. Цэнтральная Кантрольная Камісія лічыць 195 сяброў, больш на 32, як папярэдняя. З нова-абраных сяброў Ц. К. —найвыдатнейшыя: Крупская (ўдава па Леніну), Менжынскі (галава Г. П. У., паляк), Скрыпнік, Чубар, (украінцы). Нявыбраны ізноў Орджонікідзе. У Палітычнае Бюро („галоўка" партыі) ўвайшлі—Бухарын, Варашылаў, Калінін, Молатаў, Рыкаў, Рудзутак, Сталін, Томскі і Куйбышоў. На становішча генаральнаго сэкрэтара партыі ізноў выбраны Сталін. Прынята пастанова—склікаць агульныя зьезды партыі ня менш, як раз у два гады. Група выключаных з партыі павадыроў апазіцыі, у лічбе 23, падала заяву аб жаданьні вярнуцца ў партыю, адмаўляючыся ад усіх сваіх пагдядаў, розных з бальшасьцяй. Але кангрэс—адмовіў ім у іх просьбе. Рыкаў, зачыняючы кангрэс, заявіў, што гэтая заява будзе разгледжана не раней як праз поў-года пры ўмове адпаведнага павядзеньня апазіцыі. У праціўным выпадку проці апазіцыі будуць прымацца меры, як супроць контр-рэвалюцыянераў.

Кабета—старшынёй аўстрыяцкага „Сэнату".

На паседжаньні 20 сьнежня „Саюзнай Рады" Аўстрыйскай Рэспублікі выбрана была старшынёй кабета-дэлегатка Штырыйскага Сойму Вольга Зэінэк. Гэта—першы выпадак гэтага роду ў Аўстрыі, дый выклікаў вялікі інтарэс у-ва ўсім краі. Пэўне-ж—цікаўна гэта і нашым кабетам.

Францыя з Польшчай, Італія з Літвой...

Вельмі цікаўная—у зьвязку асабліва з гэтымі рэвэляцыямі радавай прэсы — вестка ідзе з Коўны—аб тым—што да часу ўрэгуляваньня ўзаемных адносінаў паміж Літвой і Польшчай Францыя згадзілася прадстаўляць польскія інтарэсы ў Літве, Італія—бараніць літоўскія інтарэсы ў Польшчы.

Характэрныя „водгукі" польскіх імкненьняў у францускай прэсе.

Можа яшчэ лепш, як з польскай прэсы, можна даведацца аб запраўдных імкненьнях ды жаданьнях польскай палітыкі ў справе Літвы,—з прыязнай да Польшчы—францускай прэсы... А калі прыпомніць, што, як агульнае правіла, з вельмі рэдкімі вынятакамі, уся француская прэса наагул зьмяшчае артыкулы, як кажуць „інспіраваныя", ці — прасьцей: замоўленыя, ці—яшчэ выразьней: аплочаныя заінтарэсаванай стараной, дык тады так-званая „публічная апінія" Францыі ў справе польска-літоўскага спору зробіцца яшчэ ясьнейшай...

Француская прэса ў апошні час страшэнна ды непрызваіта лае Вальдэмараса за тое, што ён... бароніць інтарэсы свайго краю проці Польшчы. Некаторыя францускія газэты проста заяўляюць, што—„адзіны шлях, якім Літва можа „здабыць" сабе Вільню, гэта—далучыцца да Польшчы, якой частку яна станавіла ўжо праз некалькі вякоў"...

Пэўне-ж — польская прэса можа сабе зычліва маўчаць: за яе лепш—бо-ж аўтарытэтней—гавора француская...

Польскаму скарбу толькі прыходзіцца плаціць рахункі за францускія „публікацыі" —трэба думаць, даволі значныя...

Сэнсацыйныя весткі аб перагглядзе „пляну Доўса".

Можна думаць, што нарабіўшы такога галасу „даклад Паркера", міжнароднага агента ў справе спагону адшкадаваньняў з Нямеччыны, які востра крытыкаваў фінансавую гаспадарку нямецкага ўраду, быў зроблены ды рэклямаваны... у бліжэйшым паразуменьні з нямецкім урадам... Нямеччыне перадусім ідзе аб тое, каб нарабіць галасу наагул навакол гэтага цяжкога для яе „пляну Доўса, які яна хоча „перагглядзець"... Як ведама, француская прэса страшэнна накінулася на нямецкі ўрад за гэтую думку яго, якая пагражае... „здароўю францускіх фінансаў"...

Але—найбольш цікаўна, што ў Англіі імкненьні нямецкага ўраду выклікаюць спачуцьце ды падтрыманьне. Як сьведчыць карэспандэнт „Кур. Варш.",—у лёнданскіх палітычных колах лічаць „мэмарыял" Паркера за першы крок на шляху да перагляду пляну Доўса. Спадзяюцца, што нямецкі ўрад хутка пасьля гэтага мэмарыялу выступіць з выразным дамаганьнем перагляду, прадставіўшы з свайго боку новы плян сплаты адшкадаваньняў. І вось, — становішча англійскага ўраду—вельмі прыхільнае да нямецкіх імкненьняў... Можна прадбачыць, кажа карэспандэнт, што англійскі ўрад—у тым духу будзе працаваць у Парыжу, дзе існуе рашучы спраціў проці якой-бы ні было рэвізіі пляну сплаты адшкадаваньняў...

Як бачым, „прыязны" да Францыі англійскі ўрад нічога ня мае проці таго, каб францускія фінансы страцілі свае „здароўе, якое маюць толькі — коштам нямецкага народу...

Справа ў тым, што ад 1 верасьня 1928 г. Нямеччына мае ўжо рэгулярна плаціць па два с паловай мільярды залатых марак у год гэтай ваеннай кантрыбуцыі, якая страшэнным цяжарам ляжа на карк нямецкага народу дый зусім няведама яшчэ, ці захоча нямецкі працоўны народ пакутаваць за грахі свайго кайзэрскага ўраду, калі не казаць вярней—за праступленьні сусьветнай імпэрыялістычнай буржуазіі, якая накінула народам страшэнную вайну...

Больш паловы з гэтай сумы—бо аж 52 прац. — будзе штогодна атрымліваць Францыя, каб падтрымліваць „здароўе сваіх фінансаў дый сплачываць свае ваенныя даўгі Англіі і Амэрыцы, а таксама—утрымліваць—на грошы нямецкага народу—вялікую армію, забясьпечываючы ёй ваенную дыктатуру ў Эўропе, а перадусім—трыманьне пад жалезным ботам таго-ж самага нямецкага народу... Ізноў-ж зусім няведама—ці згодзіцца нямецкі народ на даўжэйшы час знасіць гэткую агідна-недарэчную паняверку... Амэрыка і Англія добра разумеюць, што на далейшы час гэткая недарэчнасьць утрымана быць ня зможа. Пачынаюць разумець гэта і ў Францыі, але яшчэ вельмі цяжка... Пуанкарэ разумее, што ўся яго праца над „санацыяй" францускіх фінансаў паляціць далоў — без нямецкай кантрыбуцыі... Гэта сьведчыць аб тым, што „перамога Францыі" ў вайне задала „пераможніцы" сьмяротны ўдар, ад якога яна сваімі сіламі вылячыцца ня здолее...

Францускія палітыкі разумеюць, што трэба пайсьці лепш ізноў на далейшыя ўступкі Нямеччыне, каб атрымаць ад яе хаця што-нябудзь. Але яны трэбуюць, каб — за гэтыя ўступкі з боку Францыі на карысьць Нямеччыне зрабілі Францыі ўступкі ў сплаце ваенных даўгоў — Амэрыка і Англія...

Але Амэрыка на гэта заяўляе, што яна—не прызнае ніякай сувязі паміж нямецкімі сплатамі Францыі і францускімі даўгамі Амэрыцы...

Дзеля таго француская апінія страшэнна занепакоена пераглядам справы адшкадаваньняў, якая выдаецца неадхільнай, але — нясе Францыі вялізарную небясьпеку — банкруцтва...

Капітуляцыя Пяста.

21/XII. адбыўся пад кіраўніцтвам члена Галоўнай Управы Пяста Крыся зьезд старшынь гурткоў Пяста на абшарах 16 паветаў: Варшаўскага, Груецкага, Радзімінскага, Пултускага, Сахачэўскага, Блонскага, Скерневіцкага, Серпецкага, Рыпінскага, Беластоцкага, Гаволінскага, Цеханоўскага, Левіцкага, Седлецкага, Нешавскага і Плоцкага. Пасьля доўгай дыскусіі капітуляваў перад санацыйным урадам Пілсудскага ўвесь гэты масыў Пяста. Зьезд прыняў пастанову поўнага падтрыманьня ўраду „санацыі", асудзіў усю палітыку Галоўнай Управы Пяста і асабліва самога Вітаса. Пастаноўлена ў бліжэйшым часе выпусьціць адозву. У канцы выбраны Выканаўчы Камітэт аб'яднаных гурткоў Пяста.

Як паведамляюць газэты, пад націскам вынікаў гэтага зьезда скапітуляваў поўнасьцю і сам Вітас.

У Тарнове адбыўся зьезд паслоў і людзей даверыя Пяста. На гэтым зьезьдзе пасол Дубель высунуў праект падтрыманьня акцыі „Народнага Аб'яднаньня", якой кіруе б. сэн. Бойка. Пасьля, (як звычайна бывае) доўгай дыскусіі Вітас даў на гэта сваю згоду. „Narsżód" дадае, што на гэтай канфэрэнцыі Вітас заявіў, што аддае сябе ў поўнае распараджэньне Бойкі, жадае супрацоўніцтва з урадам і на выбарах жадае выступіць у ўрадовым блёку.

Вітас завярае, што ў разе патрэбы гатоў зрачыся сваей кандыдатуры і выйсьці з палітычнага жыцьця. У гэтай справе адбылася спэцыяльная канфэрэнцыя з прадстаўнікамі ўраду пры пасярэдніцтве пасла Дубеля і сэнатара Сьціцбора. Вітас, як паведамляе прэса, чакае на вынікі гэтых перавыбараў. Вось якім вынікам кончылася барацьба за польскае кулацтва між буйным фінансавым капіталам і абшарніцтвам (санацыя)—з аднаго боку і дробным мяшчанствам і лёгкай прамысловасьцю—з другога (Хадэцыя Эндэцыя і інш).

Капітуляцыю Пяста трэба лічыць аднэй з буйнейшых перамог Пілсудскага, якія ён атрымаў у астатні час на шляху ўмацаваньня сваей санацыйнай дыктатуры, на шляху касалідацыі буржуазных элемэнтаў Польшчы.

Наша хроніка.

Адрыўны календар Беларускага Выдавецкага Т-ва. Як нас паведамляюць з Беларускага Выдавецкага Т-ва, прадажа Адрыўнога календара Т-ва на 1928 год пашла так хутка, што на складзе Т-ва ўжо цяпер астаўся ня значны лік яго.

Кнігарня Т-ва даводзіць да ведама, што паступіўшыя заказы выконваюцца па чарзе паступленьня, апрача тых, на якіх зусім ня чытэльны адрас на купоне, або не азначана, што належыцца выслаць. Дзеля гэтага кліентам, якія выслалі грошы і ў доўгі тэрмін не атрымалі заказу, прапануецца зьвярнуцца яшчэ раз у кнігарню, паказаўшы —, калі былі высланы грошы і выразна напісаць свой адрас. Тым кліентам, каму ня стане календароў адрыўных, кнігарня заменіць на Календар-кніжку Т-ва Бел. Школы, калі гэтаму ня будзе ў час запярэчана.

Календары можна даставаць і ў кнігарнях пры Акружных Управах Т-ва Бел. Школы ў Слоніме, Вялейцы пав. і Навагрудку.

Так вам і павераць. Курвіленцы цешацца, што на зробленым мітынгу новасьпечанага „Zjednoczenia" ў Ашмяне, сабраныя нібы „з асаблівым энтузіязмам прынялі вестку аб далучэньні ўсіх „народных" (людовых) групаў у вадно ўгрупаваньне — „Zjednoczenie" — ды ўрэшце аднагалосна „zgłosili akces" да гэтага ўгрупаваньня. Гэта дае курвіленцам магчымасьць сказаць сьмела, што цэлы ашмянскі пав. пойдзе на выбары з „Zjednoczeniem".

Чым б[illegible]дзіця ня цешылася, абы ня плакала — [illegible] народная пагаворка. Мы-ж перакананы [illegible] зусім адваротным, а ласьне, што ў [illegible]чыне жыве такая-ж самая бедната, [illegible] інышых паветах, а таму ня так ужо ахвочая галасаваць за паноў і „паўпанкоў.

Партыя беспартыйных? Пан былы сэнатар В. Багдановіч, які цяпер для выбараў адчыніў сваю крамку пад назовам „Праваслаўнае беларускае дэмакратычнае аб'яднаньне", у сваей гутарцы з карэспандэнтам „Słowa" паведаміў, што ў створаны буржуазны блёк нац. меншасьцяў уваходзіць таксама група беспартыйных работнікаў. Што гэта за група, ці партыя, ці шмат налічвае людзей — хіба толькі можа паведаміць „Сялянская Ніва", як орган буржуазнага міжнароднага блёку?...

Агульны Сход Беларускага Выдавецкага Т-ва. Урад Бел. Выд. Т-ва даводзіць да ведама, што ў суботу 31 сьнежня г. г. адбудзецца Агульны Сход сяброў Т-ва з наступным парадкам дня: 1) Даклад Прэзыдыуму і Рэвізыйнай Камісіі; 2) Перавыбары Ураду Т-ва; 3)Бягучыя справы.

Пачатак Сходу ў 11 гадзін раніцы ў салі Бел. Гімназіі. Калі на азначаны час не зьбярэцца належны лік сяброў для кворуму, то праз гадзіну назначаецца новы Сход, які будзе лічыцца правамоцным пры ўсялякім ліку сабраных сяброў.

Агульны Сход Беларускага Навуковага Т-ва. У суботу 31 сьнежня ў гадз. у лёкалі адбудзецца агульны Сход Бел. Навуковага Т-ва. Прысутнасьць усіх сяброў абавязкавая.

14-га сьнежня с, г. у Баранавічах вызначаная сэсія Навагрудзкага Акружнага Суда, разглядала справу з арт. 102 к. к. аб прыналежнасьці да Камуністычнай Партыі Заходняй Беларусі, якая мела на мэце шляхам аружнага паўстаньня адарваць Заходнюю Беларусь і далучыць яе да Радавай. Падчас працэсу застала сцьверджана, што ніжэйпаданыя асобы тварылі Акружны камітэт К. П. З. Б. у м. Баранавічах, дзеля чаго быў вынесены наступны прысуд: А. Даён 6 гадоў цяжкае турмы, Рэйза Гурвіч 6 гадоў, В. Аранзон 6 г., Н. Цыкерны 4 г., М. Літвак 2 г., Соня Шарнік 2 г., Хана Брэвда 1 г., ніводнаму з абвінавачаных ня быў залічаны той працяг часу, які яны сядзелі да суда.

Звальненьне з Вронкаўскай турмы гр. П. Назарука. На гэтых днях прыехаў у Вільню звольнены каля месяца таму з Вронкаўскай турмы гр. Пілін Назарук, які быў заарыштаваны разам з пасламі і іншымі цэнтральнымі працаўнікамі б. беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады. Грам. Назарук працаваў у Юрыдычным Аддзеле Сэкрэтарыяту Грамады. Цяпер звольнены з яе без вялікшых высьвятленьняў. Нібы яго справа мае быць „umorzona". Выходзіць такім чынам, што чалавек бязьвінна прасядзеў 11 месяцаў, ня ведаючы свайго будучага лёсу, пад пагрозай навет „bezterminowego więzienia", якое як-бы пагражае нашым паслам.

Здароўе гр. Назарука падупаўшае, выглядае даволі дрэнна, гаворыць неахвотна. Грам. Назарук адведаў 29 сьнежня вечарыну, якую ладзіла для вучасьнікаў адбываючагася зьезду Т-ва Бел. Школы, трупа Вялейскай Акружной Управы і быў шчыра вітаны прысутнымі.

Далейшыя інфармацыі аб стане здароўя і аб жыцьці ўва Вронках — чытачы дастануць у наступныя дні.

Акты абвінавачваньня б. б. паслоў. Як даведаліся жонкі б. б. паслоў у сэкратара

Пракурора, які вядзе сьледзтва ў справе б. б. паслоў—не пазьней, як праз два тыдні павінны быць паслом даручаны „akty oskarżenia" і магчыма ўжо ў Вільні, на Лукішках, куды маняцца прывязьці іх неўзабаве.

Адчытаньне сьледчага матэр'ялу паслом б. Грамады. У месяцы лістападзе прыяжджалі ўва Вронкі для адчытаньня сьледчага матэр'ялу з Вільні судзьдзі Паўлюць, Падоцкі і, здаецца, пракурор Пшылуцкі. Акты чыталіся ад 18/XI аж да 30/XI. Да гэтага часу ўсе заарыштаваныя ў справе Грамады ў-ва Вронкок мелі права бачыцца па дзьве-гадзіны ў дзень, апрача супольнага дзьвох гадзіннага спацыру. Для азнаямленьня з сьледзтвам было пакінута тры экзэмпляры, па аднаму на двох чалавек, маючы на ўвазе іхняе права быць разам.

Аднак 7/XII гэтае права бачыцца на дзьве гадзіне ў заарыштаваных адняты. Яны падалі просьбу адміністрацыі аб прадоўжаньні ранейшага права. Начальнік турмы „абяцаў" пагаварыць з судовымі ўладамі ў Вільні.

„Гадовы юбілей" у Вронкаўскай турме. Як нам пішуць, 14/XII—1927 г. ў Вронкаўскай турме гр. Акінчыц спраўляў „Гадавы юбілей" свайго быцьця ў вастрозе. Як ведама, гр. Ф. Акінчыц быў заарыштаваны раней за паслоў, якраз 14/XII — 1926 г. ў часе работніцкай дэманстрацыі перад Лукіскаю турмою.

Гр. Ф. Акінчыц быў загадчыкам юрыдычнага Аддзелу Сэкрэтарыяту Грамады.

Вронкі. Як паведамляюць нас жонкі былых паслоў, стан здароўя пас. Тарашкевіча вельмі благі. Дзякуючы вільготнай цэлі, у якой навет не высыхае зраньня аж да самага вечара ручнік паважанага вязьня, праф. Тарашкевіч вельмі паважна захварэў на рэўматызм. Болі, зьвязаныя з гэтай хваробай, паважна перашкаджаюць яму ў працы. Ня гледзячы на гэта, ён і на далей пакідаецца ў тэй-жа самай цэлі. Вочавідкі пазбаўленьне волі правадыра беларускіх працоўных мас у працягу цэлага году бяз суда яшчэ не выстарчае, відаць, неабходна пазбавіць здароўя і зьнішчыць фізычна. Толькі гэтак можа зразумець гэтыя факты беларускае грамадзянства.

Таксама сільна надупаў на здароўі слабы на грудзі пасол Рак-Міхайлоўскі, пазбаўлены перавозам у Вронкі гэтак патрэбнай яго слабаму здароўю сталай апекі і помачы сям'і. Калі-ж скончыцца гэта! Ці-ж запраўды неабходна фізычнае зьніштажэньне гэтых людзей?!

17-га сьнежня разглядалася Акружным Судом на выязднай сэсіі ў Ваўкавыску справа 6-цёх грамадзян-беларусаў, абвінавачаных у камунізьме. Двох з гэтага ліку Міралюбава Уладзімера і Мялешку Анастаса з вёскі Міхалкі-Вялікія, Сьвіслацкае гміны, засудзілі кожнага на 4 гады цяжкага вастрогу, залічаючы ім на пачатак кары 11 месяцаў сьледзтва. Наступных двох: Сыраежка Хвёдара і Качка Кастуся з вёскі Качак, Сьвіслацкае гміны, засудзілі кожнага на 3 гады, дому паправы, залічыўшы ім па 9 месяцаў сьледзтва. Радзівон Антон, які быў на волі пад каўцыяй і Баканач Янка, быўшы пад надзорам паліцыі, на суд не зьявіліся.

Адзін з засуджаных.

20.XII 27 г. Ваўкавыскі вастрог.

З жыцьця Горадні.

× Працэс „І". Дня 6 сьнежня с. г. у Горадзенскім Акружным Судзе разглядалася палітычная справа Васіля Стрэшкі, якога абвінавачвалі з арт 102 (царскага) кодэкса, як сэкрэтара Горадзенскага Акружнага Камітэту Камуністычнага Саюзу Моладзі Заходняй Беларусі. З боку сьведкаў была наклікана ведама правакатарка Надзея Шушкевіч, якая на судавой расправе сьцьвердзіла прыналежнасьць яго да К. П. З. Б. Па гадзіннай нарадзе суд выдаў прысуд, на падставе якога Васіль Стрэшко застаў асуджады на 3 гады дому паправы. Нарэўны.

З Т-ва Бел. Школы.

Культурная праца гурткоў Т-ва Беларускага Школы.

Дня 18 сьнежня с, г. ў м. Сьвіслачы адбыўся сход гуртка Т-ва Бел. Шк.

Па заканчэньню спраў, пастаўленых па парадку дзенным сходу, прысутныя прынялі наступні рэзалюцыі:

1) Мы, прысутныя па сходзе, дамагаемся адчыненьня ўрадовых беларускіх школаў, згодна ўставы з дня 7. IV. 24 г. і ўст. яз. з дня 7. VI. 24 г.

2) Дамагаемся адчыненьня ўрадовых вучыцельскіх беларускіх сэмінарыяў.

3) Дамагаемся адчыненьня ўрадовых бел. гімназіяў і пэратварэньня ўжо існуючых прыватных у ўрадовыя.

4) Пастанаўляем за абавязак кожнага сябры Гуртка шырыць культурна-асьветную працу Т-ва.

Матэр'яльна і маральна падтрымліваць усе ўстановы яго, як бібліятэкі-чытальні, народныя дамы і г. д., ведаючы, што ў моцнай эканамічна арганізацыі ўсе пастулаты нашага статуту будуць выкананы.

5) Дбаючы аб павялічэньні роднай літэратуры, сход пастанаўляе знайсьці сродкі выдаць уласным коштам кніжку з зазначэньнем выдавецтва Сьвіслацкага Гуртка Т-ва Бел. Шк.

6) Бяручы за прыклад гістарычныя падзеі былых паняволеных народаў, як Чэхаў, Літвінаў і іншых і іх грамадзкую ахвярнасьць на справу сваей культуры, сход звярачваецца да беларускага грамадзянства з шчырым заклікам аб будаваньні роднай асьветы і культуры, аб арганізацыі густой сеткі культурна-асьветных гурткоў і хаўрусоў, маючых на мэце праўдзівую дапамогу ў культурным сэньсе, аб матэр'яльным падтрыманьні і шырэньні такіх.

Памятайма браты, што агульны дабрабыт наш будзе залежыць ад высокасьці нашага культурнага роўня.

Уневажняюцца Сяброўскія білеты выданыя на імя 1) Гаўрусіка Міхала № 5091, 2) Міхальчыка Зьмітрака № 5093 з в. Старажоўшчыны, Косаўскага пав. 3) Качаноўскага Кастуся № 882, 4) Гайдучка Аляксандра № 3605 і 5) Кузьміна Сяргея № 3610 з м. Сьвіслачы, Ваўкавыскага пав.

Ахвяры на карысьць незаможных вучняў.

1) Ахвяры сабраны—Косаўскай Акружной Управай—18 зл. 95 гр.— 2) ад Стралецкага Гуртка Т-ва Бел. Шк. Горадзенскага пав.—16 зл.—3) ад грам. Філіповіча Вацлава з в. Азіраўцы, Браслаўскага павету—2 зл.— 4) ад Гуртка Т-ва Бел. Шк. ў в. Сялец, Лідзкага пав.—42 зл. 70 гр. Усім ахвярадаўцам шчырая падзяка і сяброўскае прывітаньне. Галоўная Управа.

КАРЭСПАНДЭНЦЫ.

Культурна-асьветная праца паліцыі.

(Вёска Заямнае, Стаўпецкага павету).

13-га сьнежня 1927 г. мне прышлося быць у м. Міры са сваім калегаю Аляксандрам Калошаю ў справе ваеннага кантролю. Па школьным справам нам трэба было зайсьці ў Мірскую Акружную Управу Т-ва Бел. Школы. Ня ведаючы добра вуліцы, на якой месьціцца Акружная Управа, мы пачалі пытацца аб гэтым у людзей. Адно-ж нарваліся на гэтакага тыпа, які замест таго, каб памагчы нам, пайшоў дый паклікаў у правважатыя паліцыянта. Новы правважаты павёў нас у сваю Управу. Там пастарунковы № 180 пачаў пытацца нас, чаго нам трэба ў Акружнай Управе? Я адказаў, што маем інтэрас па школьным справам. Тагды паліцыянт № 180 сказаў мне ісьці ў бакоўку, а знаёмага майго калегу мігнуў паліцыянтам выкінуць за дзьверы, што тыя спрытна зрабілі. Калі-ж не захацеў я ісьці ў бакоўку, паліцыянт № 180 падляцеў да мяне і зыкнуўшы: „Я тобе покажэн Управу", ляснуў мне ў твар са ўсяе сілы. Пасьля ўсяго паліцыянты выкінулі мяне за дзьверы. Дык вось дараженькія й вядзі планамерна школьную працу. Завярай дэклярацыі на ўрадовую школу, стаў спэктаклі і т. д., а супроць гэтага на кожным кроку перашкоды ўлады. Бачыш: замест таго, каб памагчы культурнай працы Т-ва Бел. Школы, адны перашкоды. Але нічога. Толькі культурнаю працаю, толькі культурнай сьвядомасьцю ў нас самых, заставім нашых ворагаў лічыцца з намі, як з людзьмі. І мы людзі! І мы хочам жыць і гаварыць свайй роднай моваю! Мы маем права мець сваю культурную ўстанову Т-ва Беларускае Школы. Застрашыць сябе на дамо! Свайго змаганьня не пакінем!

Дачасны кіраўнік Заямнаўскага Гуртка Т-ва Бел. Школы. Якуб Вішнеўскі.

З іншае опэры.

Дужа многа прыходзіцца чытаць у газэтах і пра спэктаклі і пра вечарыны, але-ж пра наша гаротнае жыцьцё пішацца мала. Дзеля гэтага, дарагія браточкі, не магу я прайсьці моўчкі сумных фактаў, якія мелі месца апошнім летам ў нашай шматпакутнай Косаўшчыне. Небарака! Яна цярпіць, відаць, болей за ўсе паветы няшчаснае старонкі нашае і нэндзу і голад. „Ды ня плач, пацярпі адзінокая! мо' настане калі лепшая часіна", казаў у месцы „ня надта адлеглым" паэта Янка Красуля. Твае словы, мілы братка, глыбока заселі мне ў памяць. Я часта думаю аб табе, гаротнік і мучанік, за лепшую будучыню і дзякуючы гэтаму падаю гэтую карэспандэнцыю.

У нашай Косаўшчыне адбывалася шмат арыштаў, аб чым добра павінна ведаць дэфэнзыва. А вось гэнага лета арыштавалі Янку Раўбэцкага з вёскі Быч. Пачалі яго біць на пастарунку ў вёсцы Гошчава, як гэта звыкла ёсьць у нас пры кожным арышце, кіямі ў пяты і ліць ваду ў нос (улілі вады ў нос, як гэта ён расказваў сваей жонцы на спатканьнях, мусіць чайнікі са два) так, што ўрэшце, ня вытрымаўшы ня людзкіх мукаў, мусіў небарака падпісаць усе пратаколы ўжо зараней сфабрыкаваныя, у якіх, у баечны проста спосаб высьпеўвалася, што Я. Раўбэцкі ўраз з многімі іншымі, належыць да якогась К. П. З. Б. Пачаліся вобыскі, арышты і катаваньні. Наарыштоўвалі многа людзей; частку з якіх звольнілі пад каўцыю (бо мусіць былі патрэбныя грошы), а другая частка апынулася за кратамі ў Пружане.

Усе гэныя арышты і катаваньні ёсьць, як відаць, выразным імкненьнем розных паноў да разьбіцьця нашае арганізаванасьці, сьведамасьці, бо ў нас людцы — беларусы — сьведамыя сваіх правоў. Ды дарма ўсе вашыя брудныя стараньні, паночкі! Сьведамасьць у нашай Косаўшчыне расьцець і ніякія катаваньні, ніякія арышты ня могуць затрымаць імкненьня нашых Косаўцаў да лепшага жыцьця. Звон.

Катаваньні ня спыняюцца.

(В. Касьцяні, Чамерскае гм., Слонімшчына).

У ноч з 6/VI на 7/VI недалёка в. Касьцяні быў вывешаны „чырвоны сьцяг". Пасьля гэтага 10/VI быў вобыск у жыхара вёскі Касьцяні А. Багданчука і Ціхана Марова, ведама-ж шукалі кампраміт уючага матар'ялу. Ня гледзячы на тое, што нічога на вобыску падстаўнага для арыштаваньня не знайшлі, аднак-жа жыхары вёскі Касьцяні: Аляксандар, Сяргей і Кастусь Багданчукі і Ціхан Мароз былі арыштаваны і адпраўлены да Камэнды Павятовай у Слоніме, дзе былі да баданьня пасаджаны ў арэшт. 11/VI у 5 гадзін вечара С. Багданчук быў паклікаваны на баданьне да Экспазытуры Паліцыі Палітычнай. І вось якое гэта было „баданьне". На некалькі запытаньняў у С. Багданчука, ці прызнае ён сябе віноўным у вывешваньні сьцяга, С. Багданчук, ведама-ж, нічога ня ведаючы аб сьцягу, адказваў, што нічога аб гэтым ня ведае. Тагды „шпік", якога там называлі „Пухлікам", пачаў біць па твары і па галаве. Калі-ж С. Багданчук стаў рашуча адмаўляцца ад усяго таго, да чаго яго прымушалі, не даючы ім ніякіх ложных паказаньняў, дык яны пачалі каваць яму рукі, прыгаварваючы: „хоць самы пасядзімо 15 лет у турме, а цябе закатуем і, калі здохнеш, завалачэм у Шчару і ўтопім". Потым, палажыўшы скаванага на дзьве табурэткі, заткнуўшы рот анучаю, Пухлік і другі „шпік" пачалі ліць у нос ваду разьведзеную з оцтам, да тых пор, пакуль С. Багданчук ня страціў прытомнасьці. Гэткае „катаваньне" трывала праз усю ноч. Пад ранак „шпікі", ўбачыўшы, што яны ад свае „ахвяры" ніякіх ложных паказаньняў не даб'юцца, пачалі яго лячыць, даючы пад нос нюхаць нашатырнага сьпірту, нейкіх парашкоў для піцьця і г. д. Як відаць, гэтыя „цывілізованыя людзі" вучыліся у мэдыцынскім факультэце, бо вельмі спрытна далі „ўкол", што і да гэтага часу С. Багданчук адчувае страшэнную боль у грудзёх. 13.VI пасьля збаданьня сьледчага ўсе арыштаваны былі звольнены. Гэтая справа скіравана да Пракурора. Няведама, што далей будзе, але, як кажа ў нас цяпер прыказка: пакуль суд ды дзела, а ты чухай свае цела, дый аддавай грошы дактарам на лячэньне. Гаротны.

Ігра ў кіёк, які мае два канцы.

Пачалася перадвыбарная гарачыня. Бачаць капіталістыя, што перад імі ўжо ня тая бязвольная, паслухмяная безгалосная таўпа, якую яны прывыклі эксплёатаваць, а сьвядомая свайй сілы маса, — вось і пачаў капітал паказваць і страшыць люд пугай — батам. Так напрыклад на выбарах абвадовых выбарчых камітэтаў пан староста Косаўскага павету на сабраньні радных 17 сьнежня г. г. у памешканьні Косаўскае гміны, у свайй прамове пачаў радных страшыць тым, што цяпер ня будзе дазволена, каб у будучым Сойме панавалі, як ён выразіўся, „камуністыя", а што ў Сойм трэ' праводзіць людзей „porządnych" (слуг панскіх, паноў, а мо' і самага пана старасту), бо інакш Сойм можа быць разьвязаны. Вось, бачыце людцы, што і Сойм, гэнае апошняе, хоць і дрэннае легальнае лякарства па лячэньню кепскага жыцьця, ад такіх правакацыйных выхадак пана старасты можа страціць аканчальна сваю павагу і сэнс існаваньня. Гэтакія выпадкі могуць трапіцца не ў аднэй Косаўшчыне. Што будзе, як мы ад гэтага страцім энэргію, аслабім нашую арганізаванасьць? Яшчэ большая нэндза меціме тагды па нашых вёсках і ашалелы фашызм заткануе ўва-ўсю. Не браточкі!!! Сьмела і дружна, усе як адзін, да арганізаванае сьведамае сваіх інтарэсаў выбарнае акцыі. У Сойм мусяць прайсьці толькі запраўдныя абаронцы працоўных — сыны вёскі і мястовага пралетарыяту. І яны пройдуць, бо ў нас сіла! Мы — народ і мусім дабіцца сваіх правоў, бо нас—мільёны! Звон.

Зладзейскія ўчынкі.

(Вёска Азіраўцы, Браслаўскага павэту).

У апошнія часы, мы не атрымліваем амаль зусім нашае газэты. Гэтак мы не атрымалі 1-га, 2-га, 5 га, 6 га, 7-га, 9-га, 10 га і далей, нумароў „Працы". З пачатку мы ня ведалі, дзе падзяюцца нашыя газэты, але вось цяпер даведаліся. Справа ў тым: Нядаўна, прэнумаратар „Працы", Антон Сіротка, спаткаў у м. Браславі возьнага Браслаўскага Староства, Вінцуся Баровіка, які зьвярнуўся тады да Сіроткі з наступным пытаньнем:

— „Ці цябе яшчэ не арыштавалі"?

— За што? — спытаўтя А. Сіротка.

— „Я ня ведаю, за што", — адказаў возьны, В. Баравік — „Я толькі думаў, што ты арыштаваны, бо бачыш, я толькі што быў у пастарунку і бачыў там, на стале, тваю газэту, дык я і падумаў, што калі твая газэта на пастарунку, дык мусіць і ты арыштаваны".

Дык вось, якім чынам мы даведаліся, дзе падзяецца нашая газэта, нашая ўласнасьць.

Як ведаем, што ў Рэчыпаспалітай Польскай, згодна з законамі, ніхто ня мае права, забіраць чужую ўласнасьць, тым болей ня маюць права, нам здаецца, тыя, якія зьяўляюцца „стражамі" праважондасьці ў Рэчыпаспалітай Польскай. Дзеля таго мы маем поўнае права дамагацца ад вышэйшае ўлады, пакараць урадоўцаў пошты і паліцыю ў м. Браславі, за захоп чужой уласнасьці.

Чытач „Працы".

І паштары зьдзекуюцца.

(Пошта Тэлеханы, Косаўскага павету).

На нашай пошце прападаюць газэты, напр. газэты: „Наша Праўда" я не атрымаў апошніх шэсьць нумароў, якія ня былі сканфіскаваны. Апошнімі часамі газэта ўжо трохі менш прападае, але паштары доўга прадзержваюць яе на пошце, а як прыдуць на пошту польскія, жыдоўскія, або „За свободу", дык „нашы" паштары разьбіраюць і адразу аддаюць. А газэта: „Права Працы" кідаецца на бок, там мусіць праляжаць з тыдзень, калі ня два. А наш селянін ідзе ў сьцюжу па газэтку за вёрст 8, а то і больш і, не атрымаўшы нічога, варочаецца дамоў ні з чым, у той час, як газэты спакойна ляжаць на пошце.

Чаму гэткая наша доля?

Я. Несьцярпеўшы.

Выдавец: М. Баровы.

Друкарня Я. Левіна. Вільня, Нямецкая 22.